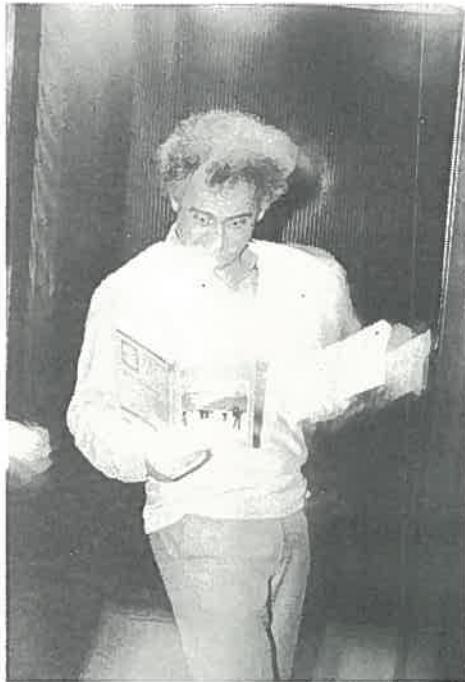

OBSERVATOR

NR.1

1985

22.ÅRG.

FINN FØRSUND: VI ØKONOMER HAR INGEN INCENTIVER TIL Å HEVE RØSTEN,
HVFRKEN LØNN ELLER OPPRYKK.

OBSERVATOR

UTGITT AV FREDERIK, STUDENTGRUPPA I NORSKE SOSIALØKONOMERS FORENING

Redaksjon:

Runa Kristiane Sæter

Trond Solberg

Amund Lunde

Ove Torpe

Erik Vieth Pedersen

Bernt Zakariassen (ansv. red.)

Ole Torvanger

Innhold:

Redaksjonellt	s.3	Nøtter	s.19
Det nye trendfaget	s.5	På besøk i kredittkassen	s.21
Overføringer til kommunane	s.6	Juleball	s.27
Med Finn i heisen		DEBATT:	
-Intervju med Finn F.	s.11	-Våkn opp studenter!	s.30
Brev hjem		-Førlesar=tankelesar	s.32
-frå studentane i Kiel	s.17	Eksamensoppgåve grunnfag	s.35
		Kostymerenn	s.55

POSTADRESSE:

BANKGIRO: 6094.30.66933

ABONNEMENT: Kr 50,-

OBSERVATOR

POSTBOKS 1095

BLINDERN

0317 OSLO 3

UTKOMMER 7 GANGER PR ÅR.

UTGITT MED STØTTE FRA

KULTURSTYRET I SIO

TRYKKET AV: GRENLAND REKLAME, POSTBOKS 235, 3701 SKIEN

REDAKSJONELT:

ÅREMÅL?

Dei aller fleste studentane er einige om ein ting: Vi har altfor mange dårlege forelesningar. Oftast skuldast dette forelesarane. Slik vi ser det, tar mange altfor lett på denne oppgåva.

Nokon gidd ikkje førebu seg. Andre lever på rutine og gamle minner om dels irrelevante hendingar. Somme møter opp med ein forbløffande arroganse overfor studentane.

Dei tilsette i vitskapelege stillingar har TO oppgåver:

Å undervise.

Å forske.

For at stillinga skal vera tilfredsstillande oppfyllt, må begge desse oppgåvene utførast skikkeleg.

Det er mogeleg forsking og utgreiingar gir større prestisje. Men med den haldninga er lærarane våre ikkje skikka til å undervise. Vi vil derfor be våre medstudentar vurdere om tilsetjingar på åremål bør bli eit krav i framtida ?

Eller kanskje gjere som ein student svarte på eit spørjeskjema for grunnfag: Gi NN økonomisk incitament for å ta ped sem.!

Vi vil avslutningsvis presisere at dette ikkje er meint som ein allmenn slakt av forelesarar. Mange er heldigvis gode. Men ikkje mange nok.

SYSTEMER

-Det nye trendfaget!

Etter å ha lese det som står av orienteringar om valfaga på 2. avdeling i studiehåndboka, sat denne observatøren att med fleire spørsmål enn svar.

Dermed dukka ideen om at dette kunne vera eit emne for OBSERVATOR opp. Kva inneheld valfaga? Kva for spørsmål tek ein opp der? Er det berre dei same gamle modellane på ny, eller har det hendt noko nytt her sidan krigen?

Ein tilfeldig samtale med Christian Riis - nyutdanna vit.ass. m/systemerbakgrunn - gjorde oss merksame på at faget SYSTEMER på få år hadde utvikla seg til å bli eit av dei mest populære valfaga. Enkelte gjekk faktisk så langt at dei kalla dette det nye TRENDFAGET. Difor valde vi å ta ein kikk på dette valfaget først.

Dei opplysningane som blir presenterte nedafor er framkomne gjennom tilfeldige samtalar med eit reint tilfeldig utval av studentar og lærarar på faget. Alle synspunkt som kjem fram er difor statistisk signifikante og står heilt og fullt for intervjuobjekta si eiga rekning.

Dei fleste studentane vi tala med gav uttrykk for at dei hadde valt dette faget i von om å eit vidare perspektiv på sosialøkonomien en dei hadde tileigna seg så langt i studiet. Det blei hevdat at systemer inneheld ein del meir tverrfaglege innfallsvinklar, utan dei tradisjonelle båsane som elles eksisterar mellom faga. Det vart og påpeika at det faktisk finst studentar frå andre fag som tek dette kurset hos oss. Eit anna moment som vi og forstod vart oppfatta som positivt, var at ein i undervisninga legg stor vekt på institusjonelle tilhøve, ikkje berre dei reint økonomiske.. Dermed får ein og meir nyanserte og kanskje realistiske drøftingar av problema. (Er dette eit utslag av at studentane opplever krisa i sosialøkonomien so verkeleg eksisterande, red.)

I tillegg får ein og eit innblikk i andre organisasjonsformer enn dei som har direkte relevans for den framtidige jobben i finansdeptet, Norges Bank o.s.v..

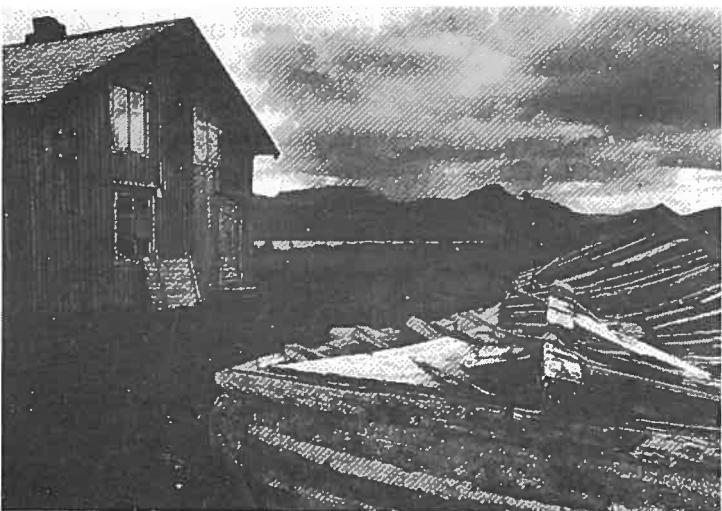
Dei to lærarane i faget vi traff, Kalle Moene og Jens Andvig - sjef for økonomiavdelinga i NUPI på si - legg og vekt på at dette slett ikkje er meint å vera ei direkte yrkesspesialisering for framtidige byråkratar. Utgangspunktet for kurset er at ein samanliknar økonomiske institusjonar under forskjellige rammebetingingar. Dermed vil ein og læra meir om faget Sosialøkonomi, både ved at ein møter nye problemstillingar og at ein får presentert eindel alternativ til det økonomiske systemet vi er oppvaksne med.

Faget byggjer for ein stor del på pensum i mikroøkonomi. Andvig meiner spesielt at boka åt Græwelle og Rees tek opp dei fleste viktige emne på ein måte som passar bra som bakgrunn for studiet i SYSTEMER. Elles understrekar begge at førelesingane står litt friare i høve til pensumlitteraturen enn det som ofte er vanleg. Emna er nok dei same, men framstillingsmåten kan variere. (Vonaleg ikkje i kvalitet. red.)

Eit moment som faktisk appellerar til oss, er at dei fagansvarlege hevdar at faget er i stadig endring og utvikling. Dessutan meinar begge at samarbeidet med studentane her er svært godt. Dei har fått mange reaksjonar frå dei som føl førelesingane som dei set stor pris på. Både Andvig og Moene gjekk faktisk så langt adei sa seg nøygde med den responsen dei hadde fått. Kor vidt dette tyder at elevane verkeleg er i stand til å påvirka styringa av faget, fekk vi ikkje noko inntrykk av. På den andre sida er teorien for arbeidarstyrt bedrifter eit av dei fire hovudtema i kurset. Dei andre er: Driftssystem i jordbruket, byråkrati og interresseorganisasjonar og "makroøkonomisk interaksjon under forskjellige institusjonelle ordninger". (Enklare kan det ikkje seiast. Sjå elles publikasjonar frå instituttet. red.)

Det virkar som om det sosiale miljøet på SYSTEMER er bra, og Moene betrudde oss at kvart semester vert avslutta med ein dundrande fest.

ALLE PENGANE TIL KOMMUNANE!

I DAG GJELD DEN STERKASTES RETT I VÅR OVERFØRINGSJUNGEL. DEN SOM HAR HAN SKAL FÅ. DEI STORE OG SENTRALE HAR. OG FÄR. DET VI TRENG ER EIT SYSTEM SOM GIR UTJAMNING - IKKJE BERRE SIRKULASJON AV PENGAR. HEVDAR HÅVARD TEIGEN, ØKONOM OG FØRSTEAMAMUENSIS VED OPPLAND DH I SI SISTE BOK:
"VIL BYGDENORGE OVERLEVE? MED STORBUKKAR PÅ BYGDEBEITE".

Forfattaren har i fleire år forska på utviklinga i distrikts - Norge. Sist hadde han oppgåve for det såkalla Bygdeutvalget (Observator nr.7/84). Store delar av boka bygger på dette arbeidet. Det vi derimot skal sjå på her, er ein modell han presenterar, kalla den nynorske modellen. Men først ser vi på korfor han meiner dei gamle overføringsordningane ikkje held mål.

DAGENS OVERFØRINGAR

Norge var etter krigen eit kapitalfattig land med full sysselsetting. Målet var greit, vi skulle modernisere og industrialisere landet. Situasjonen passa godt til sentral styring av ressursane. Kapitalsubsidiar var eit godt verkemiddel. Ein oppdaga raskt at nokon distrikt faktisk ikkje hadde full sysselsetting. Trong for distriktpolitikk oppsto. Vi fekk Nord-Norgeplanen, DU, m.m. Også her skulle vi modernisere og industrialisere. Kapitalsubsidiar vart det dominante verkemidlet.

Det er det framleis. Endå vi no har permanent arbeidsløyse og stor kapitalrikdom gjennom oljeinntektene. Dessutan er det ikkje lengre så lett å forutse vekstsentra. Vi har fått ein skog av overføringssystem. Forvalta gjennom ulike, og ofte rivaliserande departement. Som Stortinget heilt sikkert ikkje har full oversikt over.

FORHANDLINGSØKONOMI

Dei ulike departementa og kontora skal være motparten til interesseorganisasjonane ved støttefordelinga. Desse interesseorganisasjonane er ofte godt innvevd i styringsorgana, der ein sommetider kan undre seg over kven som sit på kva side av bordet. Slik som landbruksdepartementet og bondelaget. Kven er det eigentleg som fordeler midlane? Då småbrukarlaget var usamme reagerte bondelaget med å ville ta frå dei forhandlingsretten!

Ser vi på kven som er i interesseorganisasjonane finn vi at det er dei store og sentrale. Og det er nettopp kva som viser seg når overføringane vert fordelt: Det meste går til store eininger i sentrale strok. Det vaære seg bønder eller industriverksemder.

SEKTOREGOISME

Sektororganiseringa hindrar heilheitssyn på samfunnet. Døme: Det kan løne seg å legge ned eit kommunalt foretak. Men då bular andre postar gjerne opp på sosial og trygdesektoren, og skatteinntektene minkar. Kanskje meir enn den opprinnlege innsparinga.

Og det er innfløkte overføringsreglar mellom kommune, fylke og stat. Noko som i helsesektoren kan føre til vanvittige feilplasseringar i altfor dyre institusjonar. Som er fornuftig sett frå kommunens side. For då slepp

dei rekninga!

Vi får ein "svart-per økonomi" der eit problem blir kasta frå den eine sektoren til den andre. Det gjeld å ikkje sitte att med problemet. Ikkje særleg samfunnsmessig smart, skulle vi tru. Og den største taparen blir nok problemet sjølv, -pasienten eller arbeidstakaren. Ikkje ser denne omfordelinga av pengane ut til å føre til utjamning heller.

ALLE PENGANE TIL KOMMUNANE

Så korfor då kreve pengane inn til ei sentral statskasse? Ikkje gir det omfordeling. Derimot går store pengar tapt på vegen. Det store statsapparatet av godt betalte byråkratar og funksjonærar har som einaste oppgåve å drive slik omfordeling. Men løna deira er som å samanlikna med hesten som et av lasset. I staden for dette kunne vi tenke oss at kommunane får alle pengane til disposisjon direkte, samstundes som kommunane får totalansvaret for sine innbyggjarar.

DET NYNORSKE SYSTEMET

Vi har i dag 4 overføringsstraumar. Til kommunar, næringer, trygder og fylkes/statleg sysselsetting. I det Nynorske systemet går forfattaren inn for i staden for desse overføringane la kommunane få alt i ein pott. Einaste oppgåva til overføringane skal være omfordeling av godene. Og ingen må kunne spekulere i overføringar, slik mange i dag gjer.

Stortingets rolle vert etter dette lovgjeving og målsetting. Derved vil Stortinget kunne ta seg av dei store linjene, ikkje detaljstyringa. Overføringsstorleiken blir no eit politisk spørsmål, ikkje rekneteknisk. Stortingets oppgåve blir å prioritere. Sjølv om ein ved overføringane må ta omsyn til kommunanes inntektsgrunnlag, og kor kostbare dei er i drift, vert det eit valg kva retningslinjer som skal ligge til grunn.

KOMMUNESUVERENITET

Kommunane vil no, innanfor lov og rett, kunne avgjere suverent korleis oppgåvene best kan løysast. Dei tenestene som billegast kan produserast av kommunen, vil dei produsere sjølv. Ut over dette kjøper kommunen over-kommunale tenester hos fylke og stat der dette er naturleg eller naudsynt.

8 Og vi får ei naturleg arbeidsdeling mellom kommune, fylke og stat. Kor

mykje kommunen vil greie seg sjølv vil dermed variere frå kommune til kommune, etter som lokale føresetnader og prioriteringar varierer.

Kommunane får no ansvaret for områder som skule, arbeid og trygd, helse og sosial. Sjølv om vi sjølv sagt må ha minimumsvilkår fastsett av Stortinget.

BETRE TILPASSING

La oss sjå på 2 områder, arbeid og trygd, helse og sosial, korleis det Nynorske system vil kunne føre til ei betre tilpassing til dei reelle behova.

No manglar kommunane både incitament og midlar for jobbskaping. Får dei derimot både skattetap ved arbeidsløyse og utgifter ved arbeidsløysetrygd, er det klart dei vil ikkje sende folk på trygd om det er billegare å la dei gjøre nytte for seg i kommunal sysselsetting. Eller å stimulere den lokale jobbskapninga.

Kommunane vil og få alle pengane til å kjøpe helse og sosialtenester for sine innbyggjarar med. Dei bygger ut sjølve det som svarar seg best. Men kjøper andre tenester i overkommunale institusjonar. Dette vil hindre unødig utbygging av dyre institusjonar på kostnad av viktigare og billegare tenester, ofte utanfor institusjonane. I staden for som no: sende pasienten ut av kommune(budsjettet). Det vil heller ikkje bli prestisjekamp om plasseringar av dyre institusjonar. No kan alle få sitt somatiske sjukehus. Men då må dei og betale for det!

MAKTENDRINGER

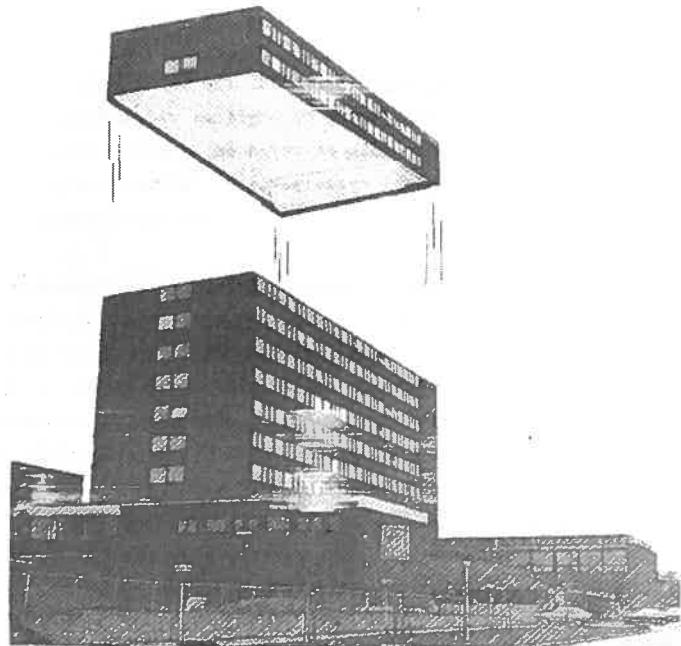
Systemet vil totalt bryte med dagens maktstruktur, der vi samlar oss sektorvis i interesseorganisasjonar. T.d. i fagrøysla er det dei ulike fagorganisasjonane som tel med. Ikkje dei lokale samorganisasjonane, som no vil bli meir rasjonelle. Og mang ein statsbyråkrat vil nok frykte ei slik endring som pesten. Så slik maktendring i retning descentraliserte avgjerder vil bli uhyre vanskeleg å få til. Dessutan vil eksperimentet bli svært stort og uoversikteleg.

Men det bør ikkje hindre oss i å prøve det. T.d. gje ein del av støtten 9

i form av ein kommunal pott. Og skulle det bli vellukka, utvide eksperimentet.

Ein viktig grunn til at det Nynorske systemet blir vanskeleg å gjennomføre, seier forfattaren, at:

"Sterke faggrupper, t.d. sosialøkonomi tradisjonen med rot i Blindern miljøet i Oslo, har lita tru på desentralisering i det offentlege. Derimot har dei til dels sterk tru på desentralisering i den private sektor - desentralisering av avgjerder til den einskilde verksemda."

- ....sosialøkonomitradisjonen med rot i Blindernmiljøet....

Les: Håvard Teigen: "VIL BYGDENORGE OVERLEVE-MED STORBUKKAR PÅ BYGDEBEITE"
Fagbokforlaget 1984. 166 sider. Kr.98,-. Nynorsk.

FINN I HEISEN

Ved Amund og Erik

Natur og ressurstematikk har i de senere årene inntatt en større plass i vår bevissthet. Ikke minst skyldes dette saker som Alta-utbyggingen og utsippene fra Titania, som har vært mye omtalt i pressen.

Denne utviklingen avspeiler seg også på faget sosialøkonomi, og Observator har pratet med en av dem som burde ha særlige forutsetninger for å vurdere den økonomiske siden av slike saker, professor Finn R. Færsum. Sammen med Steinar Strøm har han skrevet boken "Miljø og ressursøkonomi".

O: Kan vi virkelig finne "pris på natur" og "riktig kvantum forurensing?"

F: Naturtjenester må vurderes som andre økonomiske goder, som vi må vurdere hvor mye vi er villige til å satse på. Over tid må vi se på veksten i betalingssvillighet for miljøtjenester, i forhold til etterspørselen etter andre varer.

En måte å beregne lønnsomheten til et prosjekt med virkninger på natur og miljø, er å se hva miljøet minst må være verdt for å gjøre prosjektet ulønnsomt. Man kan sette en årlig miljøkostnad, og, sammen med andre kostnader, vurdere denne opp mot årlige inntekter.

O: Blir dette gjort i praksis?

F: Ja, slike beregninger blir gjort. For Alta-utbyggingen ville en miljøkostnad på 17 millioner 1980 kroner, under rimelige forutsetninger, gjort utbyggingen ulønnsom.

O: Vil det si at utbyggingen ikke var "riktig", økonomisk sett?

F: Et problem med vurderingen av slike prosjekter er ofte NVE sin måte å føre regnskap på. Alta-utbyggingen viser solide overskridelser i forhold til budsjettet, men NVE legger ikke fram noe regnskap slik at andre kan vurdere hvor det er gått galt.

Det er også stor uenighet om behovet for mer energi, og om hvordan en skal beregne dette. Etterspørselsprognosene til NVE har hittil bygd på en fast energi-koeffisient pr. nasjonalprodukskrone. Selv om dette nå er endret, tror jeg fremdeles ikke at NVE sine prognoser gir et riktig bilde av energibehovet.

Etterspørselen er jo også avhengig av prisen på energi, og det prisbegrepet som NVE operer med er også i høyeste grad diskutabelt. Den prissettingen vi har nå fører til en lite effektiv utnittele av kapasiteten. Mye tyder derfor på at vi allerede har bygd ut for stor kapasitet.

O: Det kan synes som om økonomenes syn har blitt oversett i saker som Alta og Titania, stemmer det?

F: Dette er jo Miljøverndepartementets felt, og det er eventuelt deres faglige vurdering som blir neglisjert. Det var tilfellet i Alta, der utbyggingen var en politisk beslutning, som gikk på tvers av departementets vurdering.

I Titania-saken ble derimot fagfolkene hørt. Saksgangen var korrekt, og det var økonomiske vurderinger som lå til grunn for utslippstillatelsen. Samfunnsøkonomisk sett dreidde det seg om et fordelingsspørsmål, og ikke et ressursspørsmål.

O: Men næringsinteressene i Jøssingfjorden vil tape på utslippet?

F: Det er et hovedproblem ved slike saker ; det er det bedriftsøkonomiske, og ikke det samfunnsøkonomiske synet som blir hørt. Dette skyldes interessegruppene kamp, og det samfunnsøkonomiske synet har sjeldent noen interessegruppe. Vi her på huset har heller ingen incentiver for å engasjere oss i debatten.

O: Vinner da det "bedriftsøkonomiske" synet fram, på bekostning av det "samfunnsøkonomiske"?

F: Når det samfunnsøkonomiske synet i tillegg møter motstand fra byråkratiet, blir det vanskelig å vinne gehør for sine ideer. Derfor er det eksempelvis vanskelig å få gjennomført løsninger med økonomiske incentiver som drivkraft for å begrense forurensing. Avgiftsløsningen er jo bare brukt i uhyre få tilfeller - flaskeantordningen er et eksempel på at det går an.

O: Har byråkratiet noen interesse av å fungere som bremsekloss?

F: Avgiftsløsningen vil ventelig bli møtt med argumenter som :" De vil ha mer penger i statskassen". Derfor er det en politisk belastning å innføre slike løsninger. Avgift er dessuten det dyreste for industrien,- de må betale både avgift og rensing (Ved mindre enn 100 % rensing) Dermed kan kostnader og lønnsomhet/arbeidsplasser brukes som argument mot en eventuell avgiftsløsning på et forurensningsproblem.

Man kan forøvrig vanskelig kontrollere både utslip og kostnader ved rensing. Statens Forurensingstilsyn satser nå på mer kontroll for å sjekke at gjeldene regler blir overholdt.

O: Blir miljø-orienterte sosialøkonomer "gisler" for en ressurskrevende kapitalistisk økonomi?

F: Nei, vi er ikke gisler. Ressursbruken skyldes måten det politisk-administrative systemet virker på gjennom interessegruppene, og det samfunnsøkonomiske synet bringer seg ikke inn selv. Og vi har som sagt ingen incentiver for å heve røsten, hverken lønn eller opprykk. Vi måtte i så fall gjøre det av egen interesse,

O: Er det ikke ofte slik at de ansatte her ved instituttet lar være å uttale seg i aktuelle debatter, i motsetning til professorer ved BI og NHH som "synger ut" dersom det er noe de er uenige i?

F: PR-messig er de mye dyktigere, der har de jo markedsføring som et av deres fag. I Bergen er man mye mer aggressivt innstilt i markedet og har bygd opp en mye større aktivitet i å ta på seg oppdrag for det private næringsliv. Derfor er man kanskje mer innstilt på å uttale seg i enkelt-saker. Professor Terje Hansen ved Handelshøyskolen hadde problemer i Tysse-dalsaken, ettersom han en stund arbeidet med å påvise at den norske aluminiumsindustrien var ulønnsom. Senere ble han engasjert av Tyssedal kommune for å utredde hvilke næringer Tyssedal skulle satse på. Da fant han ut at aluminium ville lønne seg best. I slike saker kan man lure på om de alltid klarer å bevare sin egen uavhengighet. For noen år siden hadde den samme Hansen store prosjekter for fiskerinæringen, nå mener han at hele næringen kan betraktes som tilnærmet ulønnsom. Her ved instituttet har vi mer samfunnsøkonomiske prosjekter. Dessuten tar vi nok mer hensyn til at ikke alle konklusjoner er like sikre og uten det får man som kjent ikke oppslag i media.

I Bergen har de dessuten mer forskningsfrihet og større resurser, i tillegg til at de nok er mer PR-kåte.

O: Da grunnfaget ble opprettet var det endel motstand mot dette blandt enkelte i 12. Du er ikke kjent for å være blant dem som er mest interesserte i å forelese, synes du grunnfag er uinteressant?

F: Nei, jeg tror grunnfag har kommet for å bli. Det er blitt mer vellykket enn de mest pessimistiske trodde på forhånd. Endel pedagogiske problemer har det vært fordi det har vært en omstilling for staben. Det er ikke lett å disciplinere seg til å bruke akkurat det verktøyet grunnfagsstudentene har lært i matematikk. Slik var det lettere med gammel ordning, da startet man med forberedende prøve i matematikk. Jeg tror imidlertid problemene har vært overdrevne.

O: Tror du studenter som bare tar grunnfag får en god innsikt i selve faget?

F: Jeg tror både studentene og instituttet får et utbytteman kan være bekjent av. Det er vanskelig å finne balanse punktet mellom hvor mye man skal gå i dybden i hvert emne kontra hvo mange felt man skal prøve å dekke. For de som skal bruke grunnfaget til å undervise i skolen er det jo imidlertid

en fordel å ha vært innom flest mulige emner. Det var jo nettopp på grunn av det økte behovet for lærere med kompetanse i sosialøkonomi at grunnfag ble opprettet.

Dersom vi visste at alle skulle fortsette på embedsstudiet, kunne man ha forberedt studentene mer på det stoffet som kommer senere. I dag er det nok en stor fordel for de som ikke tar hele studiet å ta mellomfaget.

O: Synes du det er skremmende mange som slutter etter grunnfaget?

F: Det er altfor få som fortsetter. Egentlig burde det uteksamineres ca 100 kandidater hvert år, sist jul var det bare 15 stykker. Dette er altfor lite, både i forhold til kapasiteten ved instituttet og behovet ute i samfunnet.

O: Hva tror du grunnen til dette kan være?

F: Det er underlig at det svinger slik. Imidlertid er konkurransen mellom de enkelte skolene meget hard. DH-ene er bygd kraftig ut, BI's status er forbedret samt at kapasiteten ved Handelshøyskolen er økt. Samtidig tjener siviløkonomene mye mer etter et kortere og lettere studium.

O: Hadde det vært en idé å trekke inn flere aktuelle økonomiske problemer på grunnfagsnivå, slik at studentene ikke ville synes at faget var fullt så langt fra virkeligheten.

F: Nei, selv om de fleste andre her opp mener noe annet tror jeg det er farlig å la grunnfagsfolkene tro at de i løpet av et år har lært nok til å tolke virkeligheten! Selv om ikke alt som foreleses på grunnfag har praktisk relevans, er det viktigste det å lære selve resonementene. Det mer praktiske kan heller komme senere.

O: På 2. avdeling "ser man lyset" altså?

F: Det kan vel kanskje sies slik, ja.

O: Tror du det hadde vært behov for flere sosialøkonomer i det private næringsliv?

F: Absolutt. Modellenkningen kan ofte være mye mer verdifull for bedrifter enn de enkle markedsføringskneppene som siviløkonomer kan. Da bør det imidlertid være flere i et team. Mange fra mitt kull har vært de enste sosialøkonomer i en bedrift, med oppgave å lese statsbudsjettet og følge utviklingen i konsumprisindeksen.

O: I et tidligere intervju med Observator har du sagt at forelesningene burde være mer løsrevet fra pensum. Kommentarer?

F: Det gjaldt 2. avdeling. Der skal man allerede ha de tekniske kunnskapene og derfor tror jeg det hadde vært en idé med færre forelesninger og flere seminarer som tok opp aktuelle problemer. På grunnfagsnivå bør man tvertimot være veldig nøyne på ikke å bøve seg utenfor det som er pensum. Det er litt for kort tid å lære studentene å tenke selvstendig på pensum.

Og nå kommer vi til det spørsmålet som Observators utsendte har sittet og grudd seg for gjennom hele intervjuet.

O: For et par numre siden ble du sterkt kritisert av Observator om din påstårte mangel på forberedelser til forelesningene. (Den ene journalisten iler til med å si at han ikke var medlem av redaksjonen på det tidspunktet)

F: Det var noen uheldige episoder hvor jeg ble observert lesende i heisen, noe må man jo gjøre der også. Det betyr jo ikke automatisk at jeg ikke leste før jeg gikk inn i heisen. Jeg har imidlertid skjerpet meg, delvis på grunn av kritikken og delvis fordi det kanskje tok litt lang tid før jeg ble klar over hvor nøyne man måtte være med det metodiske verktøyet som brukes på grunnfag.

O: Tror du det hadde vært nyttig for det vitenskaplige personalet ved universitetet å hatt en viss pedagogisk utdanning?

F: Nei, det tror jeg ikke. Her må vi prøve å planlegge undervisningen mer sammen, jobbe mer som et team. Vi er jo også interesserte i å rekrutere flere studenter. Ellers er jo også vi mer eller mindre egnet til å undervise.

O: Over til noe helt annet. Burde sosialøkonomer være mer prototyper på "the economic man", blant annet opptrer rasjonelt og nyttemaksimerende ved enhver anledning?

F: Normer og moral setter vel kanskje rammebetingelser, innenfor dem er vel de fleste mer eller mindre economic men. De som har yrker hvor det er store valgmuligheter, f.eks. bønder, reagerer svært raskt på signaler og kan vel derfor være mer typen på "the economic man".

Økonomiske teorier blir imidlertid vel mye brukt i enkelte tilfeller. Amerikaneren Gary Becker har blant annet laget en teori for det optimale tidspunkt å ta selvmord på. Sånt bør tas med en klype salt, selv om han nevnes i Nobelpriksammenheng.

BREV HJEM

M/S PRINSESSE RAGNHILD

KJÆRE DERE DER HJEMME!

UTROLIG nok ligger snøen i Kiel. Men det er noe som mangler.....

Vi er nordmenn og patrioter og har derfor satt i gang et stort apparat for å få besøk av noen vaskekte norske medstudenter,

Vi har gjennopdaget Say's lov og håper at dette er et tilbud som vil skape sin egen etterspørsel.

PÅ RUHRGASSTIPEND

Invitasjonen kommer fra fem reiselystne exam.oconere, som nyter godt av et stipendum på 9000 DM fra gassmagnaten Ruhrgas (en positiv ekstern effekt av norsk oljeproduksjon.).

Søknadsfrist til neste års stipend er i begynnelsen av mai. Det er sikkert noen som er spesielt interessert i å sjekke forholdene før de sender inn sin søknad.

Stipendet er ment for viderekommende norske økonomistudenter, (fortrinnvis annet studieår) og krever ingen spesielle forkunnskaper i tysk.

FRITT LAGT OPP

Det ekspsjonelle er at vi kan gjøre hva vi vil, det kreves ingen motytelse.

Det er gode muligheter for f.eks å gjøre spesialoppgave. VI følger nå 10-16 timer forelesninger og seminarer på universitet. Internasjonal handel/ åpne økonomier dreier det seg stort sett om.

Anretning / Kalte Matte

FORLØPIGE FAGLIGE INNTRYKK

INSTITUT FUR WELTWIRTSCHAFT(IfWW) veier nok tungt i det "økonomiske terreng" her i KIEL.

Med verdens største bibliotek for sosialøkonomisk litteratur, og som privat forskningsinstitusjon er de med på å prege Tysklands økonomiske debatt og politikk.

Via lærerne fra IfWW møter vi ivrig og sprell levende "tilbudsøkonomer". Vi må virkelig sette hjernevinninger

og blodsirkulasjon i gang når vi prøver å finne motargumenter fra vår mer etterspørrelsorienterte "inndoktrinering" fra Oslo.

Utviklende -provoserende- og avslørende,

SOLID BAKGRUNN

Teoretisk har vi temmelig solid bakgrunn med vår terping på, noen utvalgte modeller.

Tyskerene har et mer avslappet forhold til teoriens spissfindigheter. De er mer orientert om forskjellige økonomer og deres ideer. Og om hvordan verden og virkligheten ser ut.....
...kanskje mer bredde.

Summa summarum får vi oppleve andre innfallsvinkler på økonomisk tankegang og brynet vår egen hardt tilkjempede faglige forståelse.

OM TUREN

Alle nødvendige opplysninger om turen henger på oppslagstavlen i tolvtasje.

KOM UT AV BLINDERNS LUKKEDE AVDELING OG BESØK OSS,!

Hilsen:Hans J.Frydenlund

Tertit Hammer

Ulf Wennergaard

Ann-Kristin Westberg

Petter 'ØLberg

(KIELSTIPENDIATENE)

Wenn es etwas gibt

Was du haben kannst fur Geld

Dann nimm du das Geld

Wenn einer vorubergeht und hat Geld

Schlag ihn auf den Kopf und nimm du sein Geld

Du darfst es!

Berthold Brecht

NØTTER

BLODIG HEVN

Oppgaven er ikke original, men jeg husker ikke hvor ideen stammer fra. (Det er en behagelig form for plagiats.) I bunn og grunn er det naturligvis en rent logisk oppgave, men historien omkring er både voldelig og støtende på andre måter, så det er best å plassere den langt borte, både i tid og rom.

Håndverkerne i Harun al-Rashids Bagdad, som naturligvis alle er menn, lever i monogame ekteskap (i motsetning til kalifen selv). Hver morgen møtes de på torget, som fungerer som den perfekte ryktebørs: Enhver opplysning som er kjent for en av dem, blir spredd til alle før de går hjem. Det er likevel ett unntak fra dette: Man forteller aldri en mann at hans kone har vært ham utro. Alle andre blir selvsagt informert. Det hele skjer på en så elegant og taktfull måte, ved samtaler i stadig skiftende smågrupper, at det aldri oppstår pinlige pauser eller andre ting som kan gi en mann konkret mistanke om at noe holdes skjult for ham.

En morgen, som vi for referansens skyld kaller dag 1, kommer kalifen selv ut på torget, stiller seg på en forhøyning og taler til hele forsamlingen: "Jeg vet at i natt var minst en av deres koner sin mann utro. Den mann som med sikkerhet kan fastslå at hans kone er skyldig, har lov til å drepe henne."

Alle tilfeller av utroskap er selvsagt kjent i miljøet, og opplysingene blir spredd til alle unntatt ektemannen, som beskrevet ovenfor. Det finner ikke sted nye utroskapstilfeller etter dag 1. Alle håndverkerne er i stand til å gjennomføre logiske resonnementer, og enhver mann som er overbevist om at kona er skyldig, vil benytte retten til å drepe henne (enten det nå skyldes genuin hevntørst eller press fra sosiale normer). Alle opplysninger som blir gitt her, er åpent kjent blant håndverkerne (dvs. alle vet det, alle vet at alle vet det, alle vet at ... osv.).

Når de møtes på dag 2, blir det fort kjent at ingen koner ble drept kvelden før. Det samme gjentar seg på dag 3, 4 og 5. Men om morgenen på dag 6 får alle vite at det fløt blod i går kveld.

Hvor mange hustruer ble drept?

MARATON - LØSNING

I tråd med hevdunnen praksis i økonomisk teori, starter jeg med å gjøre en feilaktig forutsetning: La oss anta at distansen er 42,2 km. (Det forenkler regningen litt uten å bety noe for resonnementene.)

A bruker 2.06.36 på hele distansen. (Dette er bedre enn verdensrekorden, uten at det bekymrer oss teoretikere.) B passerer 42 km. på $42 \cdot 3.01 = 2.06.42$. Da er A allerede i mål, og har altså helt sikkert slått B.

C går i mål på 4.55.24, mens D passerer 42 km. på 4.54.42. Hvis D løper de siste 200 m. på under 42 sekunder, blir altså C slått. Men er dette konsistent med det som er sagt om D's løpsopplegg? I alle fall må D ha løpt like fort fra 41 til 41,2 km. som fra 42 km. til mål, siden tidsforbruket både fra 41 til 42 km. og fra 41,2 til 42,2 er 3.01. Slik kan vi resonnere bakover til start, og komme fram til følgende løpsopplegg som gjør det mulig at D slo C: D skifter mellom et høyt og et lavt tempo. Det høye tilsvarer (f.eks.) 41 sek. på 200 m. (kilometertid 3.25), og det lave tilsvarer 6.20 på 800 m. (kilometertid 7.55). D starter i høyt tempo, "sprekker" og setter farten ned etter 200 m., blir oppildnet av kilometersmerket til å sette opp farten igjen etter 1 km., "sprekker" på nytt ved 1,2 km. osv. fram til 42 km. Så avsluttes løpet med nok en rask 200 m. Sluttid 4.55.23.

Premien er vunnet av Tore Eriksen, Finansdepartementet.

BYRÅKRAT I DET PRIVATE

Vi står og leser på skiltet over heisen, jo, der har vi det: "Økonomiseksjonen, 7 etg." Vi trykker på knappen og er like etter på vei opp til vårt møte med Aimée Staude. Vi vet ikke så mye om henne på forhånd, bare at hun er sosialøkonom og jobber noen etasjer over oss her i Kreditkassens hovedkontor på Stortorget. Heisen stopper og vi blir møtt med en storslått utsikt mot Domkirken. Vi skimter også noe av det yrrende folkelivet nede på torget. Uvilkårlig går tankene mot Byrået og bakgården der, og vi syns allerede å kunne føle hvordan det er å jobbe i det private næringslivet...!

Utsikt fra kontorvinduet

-Jeg begynte på sosialøkonomi i 1972 og tok eksamen seks år etter, begynner Aimée en stund senere inne på møterommet hvor vi sitter. På bordet står kaffe, kaker og rundstykker, og vi syns dette lover riktig bra mens hun fortsetter:

-Den første jobben hadde jeg i Industridepartementet i utredningsavdelingen. Til å begynne med holdt jeg til på ressurskontoret som blant annet hadde med ressurstildelingen til industrien å gjøre. Hvor da kraftprisspørsmål var en viktig del. Jeg var på den tiden fersk og idealistisk fra Blindern, hadde hørt på Strøm og Thonstad om å sette pris på elektrisk kraft lik langtidsgrensekostnad, men oppdaget raskt at det nok ikke var fullt så enkelt. Jeg forstod snart at det var mange institusjonelle og politiske forhold som i grunnen var mye mer avgjørende for prisfastsettelsen enn den teoretiske riktige prisen jeg hadde lært på Blindern. Og særlig var det tankevekkende å oppdage at enkelte i departementet oppfattet sin rolle ensidig til å stå på industriens side, for å få lavest mulig pris på innsatsfaktorene. Etter en tid i Industridepartementet ble jeg nok mer pragmatisk, og så at teoretiske riktige løsninger kan føre til store omstillingsproblemer på kort sikt, slik at second best-løsninger bør velges.

På dette punktet vil jeg rette noe kritikk til studiet. Det hadde nok absolutt vært på sin plass å formidle mer om hva som er praktisk oppnåelig og ikke bare hva som er teoretisk riktig, selv om det selvfølgelig også er en viktig funksjon for instituttet. Det burde likevel la seg gjøre å forberede studentene noe mer til det som vil møte dem i det praktiske liv.

-Hva fikk deg til å begynne her i Kreditkassen?

-Det var mange årsaker til det. For det første hadde jeg et års svangerskapspermisjon fra Industridepartementet, og hadde etterpå ikke så veldig lyst å vende tilbake. Jeg var derfor på utkikk etter noe nytt å gjøre. Svarte på annonse i avisene og ... fikk jobben. Egentlig var det bare tilfeldigheter som førte meg nøyaktig hit til banken.

-Så du hadde ikke på forhånd noe spesielt ønske om å gå inn i det private næringslivet?

-Hadde i grunnen ikke det, selv om nok lønnsnivået betydde en god del - uten at det på noen måte var avgjørende for at jeg tok jobben

-Og hva driver du så med her i banken?

-Dels er jeg med og skriver en månedlig konjunkturoversikt: "Økonomisk oversikt." Der er mitt ansvarsområde norsk konjunkturutvikling. Dessuten inneholder heftet også internasjonal konjunkturutvikling, kredit og rentepolitikk og et avsnitt om valutamarkedet.

I tillegg skriver jeg noen foredrag, avisinnlegg og lignende. Hver høst lager vi dessuten økonomiske prognosenter for norsk økonomi, og arrangerer et seminar for store bedriftskunder der vi redegjør for vårt syn på den økonomiske utviklingen.

-Du sier hele tiden vi?

-Ja, vi er et Økonomisk sekretariat underlagt Økonomiseksjonen, hvor alle fire som jobber der er sosialøkonomer. Vi driver da som nevnt mye med konjunkturovervåkninger og økonomiske prognosenter, både myntet på store kunder og til intern informasjon i banken.

Det siste som nå er kommet er noe vi kaller for K-link, som innebærer at kundene kan ha sine egne terminaler og hente ut alle disse opplysningene direkte fra oss.

Bruk av EDB inngår nesten daglig i mitt arbeid, uttaler Aimée.. Her avbildet ved en av Kreditkassens mange datamaskiner.

Noe som over rasket meg da jeg begynte her, var at det er temmelig mange sosialøkonomer som jobber i Kreditkassen. Blant annet sjefene for Økonomiseksjonen og Valutaseksjonen, og en av de viseadministrerende direktører. Og de aller fleste har bakgrunn fra Norges Bank, Finansdepartementet eller andre departementer.

-Det blir hevdet at sosialøkonomer som går over i det private næringslivet slutter å være sosialøkonom, og heller går over til siviløkonomenes saksfelt. Kommentar?

-Jeg må si meg enig i en slik uttalelse. En annen del av jobben min som kanskje utgjør 50%, har med bankens strategiske plalegging å gjøre. Mye av dette hører så avgjort inn under siviløkonomenes områder. Jeg har også blant annet vært sekretær for et utvalg som så på bankens aksjonærpolitikk, hvor jeg forøvrig lærte mye om aksjemarkedet, noe som nok heller ikke er et typisk sosialøkonomiområde. Så jeg må bare erkjenne at jeg ikke hele tiden fungerer som sosialøkonom, men ofte mer som siviløkonom.

-Da føler du kanskje at det er mye fra faget som du ikke har fått bruk for. Du leste vel "bestefars bok" har du hatt noen nytte av den?

-Jeg ventet på det spørsmålet, og må svare at ,ja, Frischs produksjonsteori har jeg nok hatt bruk for - selv om jeg ikke bruker noe av den til daglig. Noe som gjennomsyrer sosialøkonomien er det å se på mål og virkemidler. Der tankegangen, å kunne skille de fra hverandre, er noe av det viktigste du får med deg fra studiet. Der mener jeg at for eksempel produksjonsteorien i likhet med offentlig økonomikk , har vært til nytte for meg. For Kreditkassen er målet mer nyansert enn direkte å maksimere profitten, og vi er heller ikke prisfaste kvantums-til assere. For å si det noe forsiktig, så går målet vårt i retning av

å balansere vekst mot lønnsomhet på kort og lang sikt. Vi setter konkrete mål for bankens virksomhet, og det har så avgjort sammenheng med produksjonsteori. Men jeg sitter jo ikke akkurat å deriverer Lagranges-uttrykk!

-Du understreker altså at du har lært en sunn og god metode?

-Ja, absolutt. For eksempel økosirk betraktninger er noe jeg stadig har bruk for, både når det gjelder realøkonomien og kreditmarkedet.

-Er det da ingen deler av studiet du føler var unødvendige?

-Nei, i grunnen ikke, men jeg har kanskje ikke tenkt så veldig mye over det. Og jeg var vel heller ikke så veldig kritisk gjennom studiet. Men jeg hadde økonometri som valgfag, og det har jeg ikke fått direkte bruk for. Jeg angrer nå at jeg ikke i stedet tok makroøkonomisk planlegging.

-Ingen kritiske merknader til studiet overhodet?

-Jo, vi skulle i mye større grad hatt et system som oppmuntrer elevene til å engasjere seg, bli idérike, diskutere, spørre og være kritiske. For min del diskuterte jeg omrent ikke fag med en lærer før på muntlig på 2. avdelingen. Den som turte å stille spørsmål på forelesingene, var jo kun dem som visste svaret på forhånd. Nå vet jeg ikke om min situasjon var representativ, men jeg tror for eksempel at det å sette av et kvarter etter forelesingen til spørsmål og diskusjon, letter kunne få studentene engasjert.

-Mye skyldes vel studentenes egne holdning

-Ja, men hvorfor har det blitt slik? Det må jo være noe gjennom hele skolesystemet som har medført dette. Vi hadde stort sett bare eksamensseminarer i min tid, og det har sikkert hjulpet mye at det i dag er seminarer hvert semester gjennom studiet. Det bør være en viktig å få folk til å tørre å være kreative, komme med idéer og være aktiv. I arbeidslivet er det nettopp mye av dette det dreier seg om.

Har også lyst å nevne at dårlig forberedte forelesere var noe som ofte skapte frustrasjon blant oss studenter. Det virket som om enkelte prioriterte forskning og heller så på undervisningen som en kjedelig plikt. Jeg må likevel legge til at dette ikke gjaldt samtlige. Mange forelesinger og seminarer ga meg meget godt utbytte.

I forbindelse med mitt nåværende arbeid hadde jeg nok gjerne sett at kredittsiden av økonomien hadde vært viet større oppmerksomhet. Det er jo selvfølgelig realøkonomien som er den mest interessante, men hele kredittpolitikken er jo viktige offentlige virkemidler for å styre den realøkonomiske utviklingen. Det skyldes kanskje frykt for å bli tatt som monetarist, at området hadde så liten plass i faget. Men man trenger jo ikke være Friedman-fan for å lære litt om kredittmarkedet og hva som påvirker veksten i pengemengden.

-Det er vel et temmelig konservativt miljø du arbeider i, og det finnes vel enkelte monetarister her i bygget?

-Tror ikke det er noen som vil definere seg som det her, men et konservativt miljø er det uten tvil, selv om Kreditkassen nok satser mer utradisjonelt enn banker flest.

-Er det stor rift om stillingene?

-Når det en sjeldengang lyses ut stilling for sosialøkonom her, så er det alltid stor søknad. Og jeg tror lønnsnivået er det som tiltrekker mest - eller for å si det på en annen måte: Det private må nok gå en del opp i lønn for å trekke til seg dyktige folk, fordi jobbinnholdet i Norges Bank, Finansdepartementet eller andre departementer i seg selv er mer attraktivt for sosialøkonomer.

Jeg vil imidlertid klart anbefale dem som tenker på å söke seg inn i det private næringslivet, om å ha noen års bakgrunn fra offentlig administrasjon. For det er egentlig først da at du blir attraktiv for det private.

ved Bernt/foto Ove

JULEBALL

Torsdag 29. november arrangerte Frederik juleball på "Pan" på Kringsjå. Forventningene var høye, og det var vel få, om noen av de omkring 150 påmeldte som gikk skuffa hjem. Middagen, forøvrig servert på oppvarmede tallerkner, var usedvanlig velsmakende. At enkelte ikke forsto hva som skulle spises av hvilken tallerken, og derfor måtte få andre porsjon servert i kaffekoppen(!) kan verken servitøren eller Frederik få ansvaret for.

Etter gjentatte klager fra Mikro-Rolf på at han ikke ble avbildet i forbindelse med intervjuet før jul, bringer vi nå et bilde av ham tatt under middagen på juleballen.

45-årsjubilanten Hilde Bojer holdt tale hvor hun brukte konsumentteorien på litt uvant problemstillinger. Teorier om ekteskap og kvasikonkave nyttefunksjoner blir vel neppe pensum med det første.

All sang ble det også. Vi stiller oss helt uforstående til påstanden om at enkelte sanger også ble anvendt ved forrige juleball. Det er en kjent

sak at enkelte studenter har en usedvanlig slett hukommelse, men la nå ikke det gå utover Frederik.

Etter middagen var det anledning til å danse. En sjanse få lot gå fra seg.

Vi minner våre leser om at det bare er snaue 300 dager til neste gang...

Hilde Bojer maksimerer sin nytte ved å feire 45-årsdagen sammen med studentene.....

Kommentar unødvendig...?

Michael Hoel lurer på hva som var i glasset....

VI FØLGER OPP SEKSESSSEN FRA I FJOR OG INVITERER TIL

FREDERIK-FEST

FREDAG 8. FEBRUAR KL. 19.00
ITÅSEN KJELLER'N.

STUDENTEN SOM FORSVANT

(En historie fra øvre Blindern)

De fleste som leser Observator kaller seg vel fremdeles for Studenter - men er dette lenger berettiget? Det faktum at Hip-Hop-kulturen har innatt 'Studenten' på hjørnet av Karl Johans Gate og Universitetsgata kan gis symboliske fortolkninger. Min mening er at den noe gammelmodige betegnelsen 'Student' etter hvert bør gli ut av vår vanlige sjargong for å bli erstattet med det mer tidsmessige 'Lærling'.

Bakgrunnen er denne: Sammen med Peder Inge Furseth gjennomførte jeg mot slutten av 1984 en spørreundersøkelse blant en del sos.øk-studenter f.o.m. 5. semester. (Vår oppgave i Anvendt Statistikk.) En heller lav svarprosent og en til dels uklar spørsmålsformulering gjør de aggregerte resultatene litt uinteressante, men vi fikk inn noen bemerkninger som fortjener å bli dratt fram i lyset - der sprekker de fortest.

Vi ønsket med spørreundersøkelsen å finne ut om/i hvilken grad studentene ønsker endringer i pensum/undervisning. De fleste svarer på dette at jo, jeg vil ha mere av A og B, helst litt mindre av C og i alle fall mindre Teoretisk Statistikk. Noen svarer noe helt annet. F.eks.: "...(Dette er) etter min mening spørsmål man får overlate til andre å svare på....Vi har som studenter ikke greie på nok fag til å besvare dette tilfredsstillende....Hvis man er interessert i å studere filosofi er det bare å flytte over til HF. Vi er interessert i å vite om teorien som ligger til grunn i departementene osv. for det er der vi kommer til å jobbe de fleste av oss."

Eller: "...hverken studenter eller ansatte ved instituttet er de rette til å svare på disse spørsmålene. Studiet burde i stedet i større grad vært utformet etter ønsker fra våre framtidige arbeidsgivere...."

Sannsynligvis er bare et lite mindretall av studentene på sos.øk. villige til helt å gi aukall på egen dømmekraft og tankevirksomhet, men 'arbeidsgiverargumentet' høres nokså ofte og både Observator (1) og 'Sosialøkonomien' har bidratt til dette. Et utvilsomt høydepunkt er Arne Øiens artikkel i Sosialøkonomien 7/83: 'Den sosialøkonomiske utdannelsen: Passer den for statsadministrasjonen?'

Naturligvis er den motsatte tanken også nokså meningsløs - vi kan aldri fjerne oss helt fra det 'jobb-relevante'. Det er umiddelbart klart at Stats-byråkratiet trenger sosialøkonomer og at Blindern er det viktigste lærested for disse. Men i det øyeblikk vi befinner oss i noe som bare er en førskole for byråkratiet - og trives med det - har begrepet 'Student' skiftet meningsinnhold. Ideallet om et menneske som faktisk ønsker å forstå noe, som tuinger seg selv til å kritisk tenke igjennom det som blir servert fra lærebøker og katedre, som engang har hørt at de herskende tanker er de herskendes tanker, dette ideallet presses nå til side og inn kommer nikkerne, som fra å si 'Javel hr. Professor' etterhvert sier 'Javel, hr. ekspedisjonssjef - selvfølgelig er nyttemaksimering et utmerket bilde på menneskelig adferd, selvfølgelig er Pareto-Optimalitet ønskelig, og følger det ikke av dette at et fri-konkurranse-marked er det som best oppfyller....'

Studentene er kanskje den gruppen i samfunnet som har størst mulighet til å opparbeide seg selvstendige, velbegrunnede meninger. Er den gruppen som har best mulighet til å innse at gamle tankekonstruksjoner må skiftes ut. Å gi aukall på en kritisk holdning til faget er å gi aukall på selve interessen for samfunnsøkonomi.

Til deg som synes alt dette er nokså selvfølgelig vil jeg si: TIL LYKKE! Dernest må jeg si: 'Where were you hiding when Fagkritisk Gruppe had their last meeting?'

Til deg som synes alt dette har vært noe vås: Ta kontakt med:
Lærlihgenemda
Strømsveien 110, 0663 OSLO 6

Arne Kiel

1) Inntatt under sterk tvil ! (Red.)

FÖRELESAR=TANKELESAR

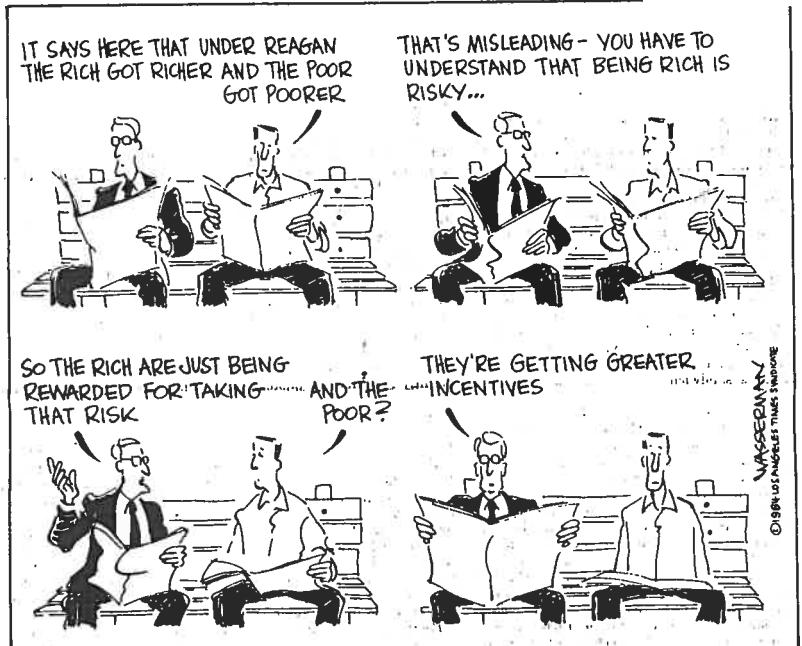
trur du kanskje i det du går ut av auditoriet og feller dom over dagens föreläsing: Uforståeleg, uinteressant, upedagogisk - umogeleg.

Det mest umogelege er å tru at förelesarane er tankelesarar. Me må ta saka i eigne hender, og betre respons frå oss studentar kunne vera vårt bidrag til betre undervising. Ved å seia frå når ordsamansetjingane er uforståelege gjev me læraren innblikk i korleis me opplever undervisinga; kva som er vanskeleg og må forklarast betre; kva som er lett og som kan gjennomgåast i raskare tempo osv.

Ved handelshøgskulen i Bergen har dei såkalla "studentpanel" for alle kurs: Nokre studentar og förelesarar møtest 2 - 3 gonger i semesteret til uformell utveksling av kommentarar og meiningar. Begge partar er godt nøgde med dette forumet. Kanskje me kunne prøva noko liknande på sos.øk.?

Til slutt mitt ønskje kort uttrykt: Me må bli flinkare til å ta ansvar for vår eigen læresituasjon.

Ingebjørg Rivedal

DET MÅ EIN ØKONOM TIL

(MINST)

Det var det. Vi er best, Overlegen. Det måtte ein sosialøkonom til. Mens det norske vannpololandslaget aldri har utmerka seg - går langrennsjentene hen og slår alle. Grunnen er enkel, vannpolo-laget har ingen sosialøkonom bak seg. Men det har, som kjent, langrenn.

Landslagssjef Dag Kaas har nok ikkje gløymt sine ressursallokerings-optimaliseringspreferanselikviditetsfunksjonar. Sjølv om det kanskje skorta litt på makroøkonomisk planlegging under jente-stafetten?

At den første kvinnen som vart noko eit eller anna stort i Willochs embetsverk var sosialøkonom, skulle vel ikkje undre nokon. At ho endåtil hadde fått med seg aldri så mange NM-titlar i orientering berre understrekar fagets totale overlegne stilling. Når hørde vi t.d. tilsvarande om ein sosialantropolog?

Einaste problemet er at vi blir for ettertrakta. Ta t.d. cand oecon Lysestøl. Tenk endåtil overvåkingspolitiet var interessert i han. Ta ein ekstra sjekk på telefonledninga når du kjem heim - kanskje høyrer storebror deg og?

Ikkje for det. Ein skal ikkje ha for store tankar om seg sjølv heller. Observator deler kontor med Frederik, deriblant unge Ørbeck. Der låg det ein lapp med denne beskjeen: "Jeg anbefaler NN sin besvarelse i YY inntatt i Observator. Edvardsen". Dagen etter med følgande tilføyning: "Jeg anbefaler Ørbecks eksamensbesvarelse i teoretisk økonomi 1.avd. inntatt i Observator. Ørbeck."

Kva den stakkars jenta tenkte som låste seg inn på utvalgskontoret og fann eit individ sittande uvanleg stille i mørket, er ikkje godt å seie. Men ho forsvann visst heller fort. Ikkje noko å seie på. Dette var ein eks-AUF representants første og definitivt siste forsøk på meditasjon i det rommet.

Gudmund Hernes gir i Økonomisk Rapport følgande skildring av ein sosial-økonom: "Den økonomiske vitenskaps fremste kjennetegn er at den vet hjelp av stringent avlede matematiske slutninger fra uholdbare förutsetninger kan utvikle et resonnement som inspirerer til feilavgjørelser man ikke kan forklare ved hjelp av teorien. Den gir hverken forkunnskap eller etter-påklokskap. Men dermed viser den også økonomenes genialitet: ved å utvide grensene for den økonomiske vitenskapen, utvides samtidig vår uvidenhett. Og det medfører et behov for flere økonomer. Det er av den grunn - og bare av den - at økonomer kan sies å ha en kompetanse om hvordan man skaper vekst".

Kanskje vi skulle gjort som André Bjercke i sine unge dagar. Ifølge Klassekampen slutta han sosialøkonomistudiet brått og brutalt med å reise seg frå lesesalen med dei bevinga orda: "Å, denne borgelige sosialøkonomien."

Sidan vi er inne på kjente personar og sosialøkonomi, må vi avslutningsvis få fortelle historia om Finn F og heisen: Heisen stoppar. Nektar å gå. Vil ikkje rikke på seg. Til slutt gidd ikkje Finn F, meir, og stig ut. Og heisen går....

/ole

EKSAMENSOPPGAVE

Oppgåva denne gongen er henta frå eksamen i teoretisk økonomi for grunnfag. Ho er skriven av Ingvild Svenssen som fekk karakteren 2.30

Oppgave 1

Vi betrakter en husholdning med gitt inntekt. Den etterspør to konsumgoder med gitte priser.

- Forklar hva som menes med "indifferenskart" og "budsjettlinje" og bruk disse begrepene videre i oppgaven.
- Beskriv husholdningens tilpasning av godekvanta.
- Vis hvordan vi kan studere virkningen av
  - proporsjonal økning i inntekt og priser
  - økt inntekt ved konstante priser
  - proporsjonal økning i prisene ved konstant inntekt
  - endring i prisforholdet ved konstant nyttenivå
  - økning i den ene prisen når inntekten og den andre prisen er konstant.

OPPGAVE 1

Vi betrakter en husholdning med gitt inntekt. Den etterspør to konsumgoder med gitte priser.

- Forklar hva som menes med "indifferenskart" og "budsjettlinje".

Et indifferenskart består av en rekke indifferenskurver i et godediagram, der mengden av de to godene (X_1 og X_2) måles utover henholdsvis den horisontale og vertikale aksen (figur 1).

En indifferenskurve representerer forskjellige kombinasjoner av de to godene som innebærer samme totalnytte for husholdningen. Vi må forutsette at husholdningens totalnytte, U , kun avhenger av kvanta av de to godene, X_1 og X_2 :

$$U = U(X_1, X_2)$$

Nyttenivået er konstant langs en indifferenskurve.

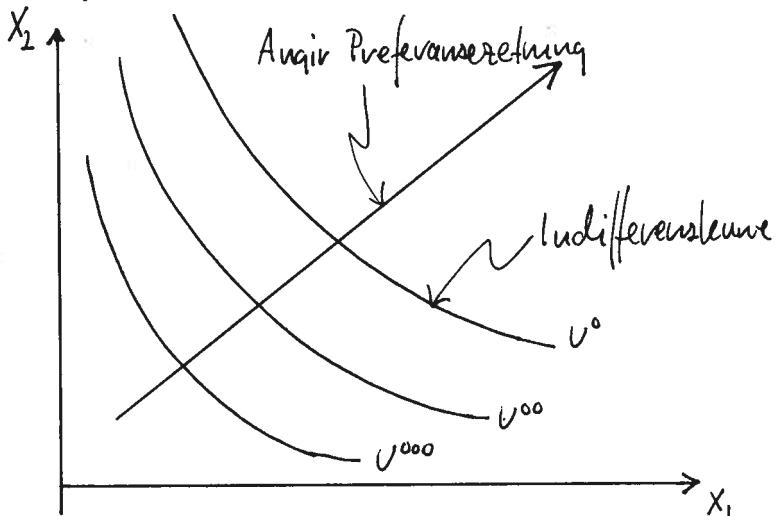
Fordi husholdningen har visse behov som dekkes av X_1 og X_2 , vil konsum av disse

to godene virke inn på husholdningens totalnytte. Vi må forutsette at husholdningen har full oversikt over sine behov og den økte behovsdekning den oppnår ved konsum av x_1 eller/og x_2 .

De enkelte nyttenivåer kan ikke måles, men jeg forutsetter at husholdningen kan rangere dem innbyrdes, og at det er konsistens over rangeringen.

Hvis $U^0(x_1, x_2) > U^{00}(x_1, x_2)$ og $U^{00}(x_1, x_2) > U^{000}(x_1, x_2)$ så er $U^0(x_1, x_2) > U^{000}(x_1, x_2)$

I indifferenskartet vil nyttenivået stige utover i diagrammet, i preferanse-pilens retning. Jo høyere indifferenskurve en husholdning befinner seg på, jo høyere er totalnytten.

Jeg vil også forutsette ikke-metning. Det er ikke mulig ved å øke tilgangen på de to godene, å komme til et nivå der økt tilgang av et av godene, og uendret det andre, ... ikke vil øke totalnytten eller eventuelt redusere den. Denne forutsetningen vil antagelig ikke gjelde i virkeligheten.

Indifferenskartet avspeiler en gitt preferansestruktur. En endring i preferansestrukturen, f.eks. en oppurdering av x_1 i forhold til x_2 , vil endre indifferenskartet.

Husholdningen vil være indifferent i valget mellom forskjellige godekombinasjoner langs en indifferenskurve. Helningen på kurven kan uttrykkes ved hjelp av den marginale substitusjonsbrøk (S). Denne uttrykker hvor mange enheter av x_2 som kan erstatter én enhet av x_1 , når husholdningen skal befinne

seg på den samme indifferenskurven. Den marginale substitusjonsbrøk beregnes for en gitt godekombinasjon, og vil derfor variere langs indifferenskurven. Fordi vi forutsetter at de to godene kan erstatte hverandre i behovsdekningen - at det eksisterer et substitusjonsforhold mellom dem - vil den marginale substitusjonsbrøk være negativ.

$$s = -\frac{dx_2}{dx_1} \text{ (U gitt)} = \frac{u'_1}{u'_2} \quad d_i: \text{ endring i tilgang på } i$$

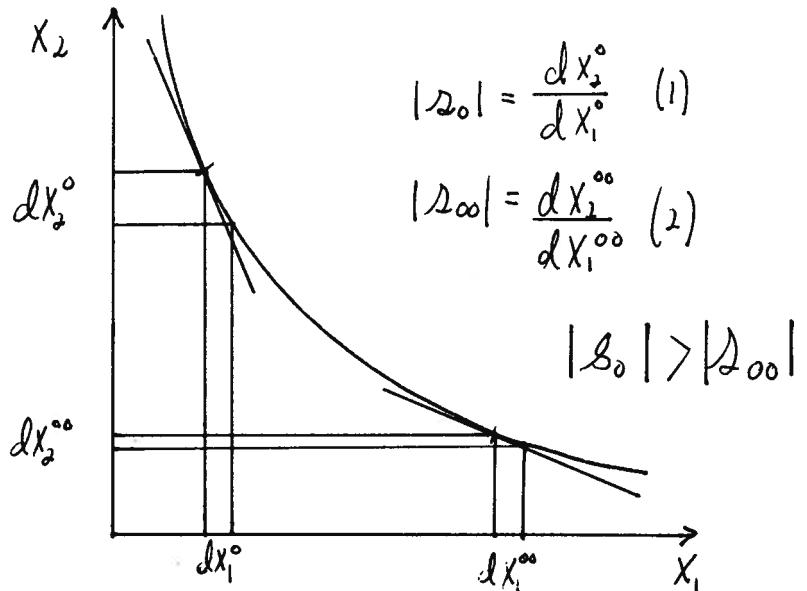
Hvis vi definerer grensenytte (u'_i) $i=1,2$ som den økning vi får i totalnytte når vi øker tilganger m/gode i m/én enhet, kan vi skrive den marginale substitusjonsbrøk som forholdet mellom de to grensenyttene. Skal nyttenivået være konstant får vi:

$$(1) \quad -\frac{dx_2}{dx_1} \cdot u'_1 + \frac{dx_2}{dx_1} \cdot u'_2 = 0 \\ \Rightarrow -\frac{dx_2}{dx_1} = \frac{u'_1}{u'_2} = s$$

): Tallverdien av den marginale substitusjonsbrøk er lik forholdet mellom de to grensenyttene.

Fordi den marginale substitusjonsbrøk er negativ, vil indifferenskurven være fallende, når vi beveger oss utover X_1 -aksen. Indifferenskurven vil være krummet mot origo. Dette kan forklares ved antagelser om at husholdningen ønsker en mest mulig jevn fordeling av godene. Dette innebærer at hvis en har mye av x_2 og lite av x_1 , er en villig til å gi fra seg relativt mye av x_2 for å få en enhet mer av x_1 . Motsatt når en har lite av x_2 og mye av x_1 . En er da interessert i å gi fra seg relativt lite x_2 for en enhet mer av x_1 . Dette kan illustreres ved figur II:

figur II

Helningen på kurven blir slakere når vi beveger oss utover X_1 -aksen. Bruker vi det kardinalistiske begrepet grensenytte (forutsetter målbar nytte) kan krummingen også forklares ved at grensenytten er fallende: Jo større behovsdekning jo mindre er grensenytten ved å øke kvantum med en marginal enhet.

Budsjettslinje

Husholdningen har en inntekt r , som jeg forutsetter skal brukes til anskaffelse av X_1 og X_2 i sin helhet. Prisene på disse er h.h.v. p_1 og p_2 pr. enhet. p_1 , p_2 og r er gitt. Vi kan dermed skrive husholdningens budsjettbetingelse:

$$r = p_1 X_1 + p_2 X_2, \quad \text{og vi får en likning med to ukjente, } X_1 \text{ og } X_2.$$

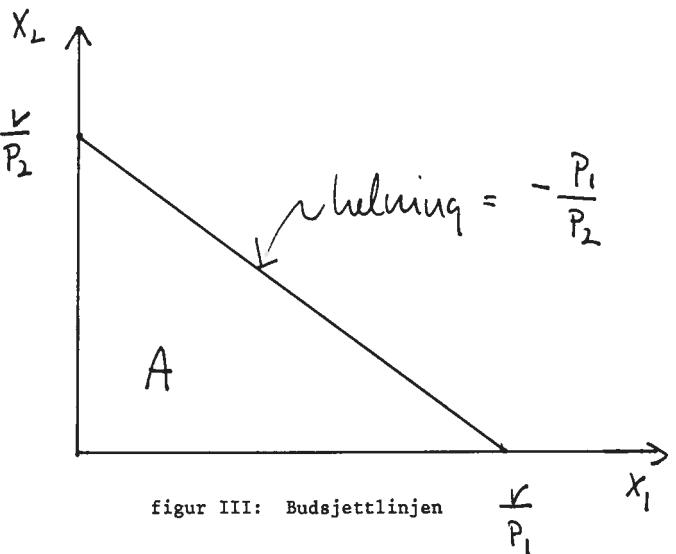
Ved å løse den m.h.p. X_2 får vi:

$$X_2 = \frac{r}{p_2} - \frac{p_1}{p_2} X_1$$

og m.h.p. X_1 :

$$X_1 = \frac{r}{p_1} - \frac{p_2}{p_1} X_2.$$

Brukes hele inntekten på X_2 ($X_1=0$) kan det anskaffes $\frac{r}{p_2}$ enheter av X_2 , og tilsvarende $\frac{r}{p_1} = X_1$, hvis hele inntekten brukes på X_1 . Dette gir oss skjøringspunktene til budsjettslinjen med h.h.v. X_2 - og X_1 aksen. Budsjettlinjen gir de forskjellige kombinasjonene av X_1 og X_2 det er mulig å kjøpe til en gitt inntekt r og gitte priser p_1 og p_2 .

figur III: Budsjettlinjen

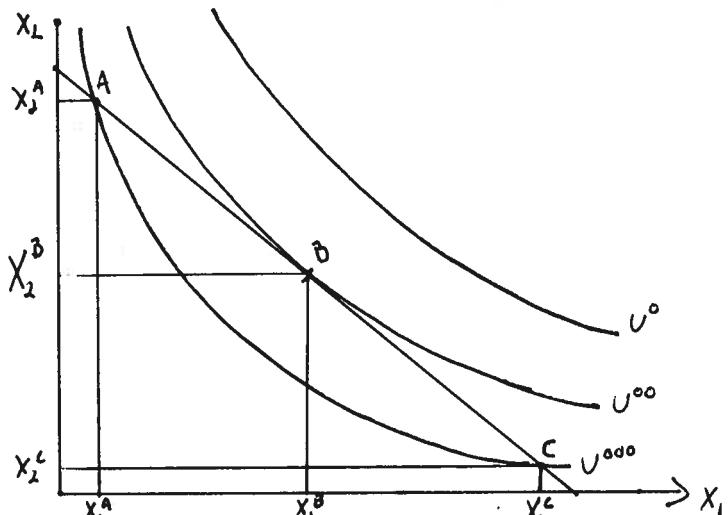
Setter vi X_2 som en funksjon av X_1 :

$$X_2(X_1) = \frac{r}{p_2} - \frac{p_1}{p_2} X_1 = X_2$$

får vi at helningen på budsjettlinjen er lik prisforholdet $\frac{p_1}{p_2}$, og videre at budsjettlinjen har en negativ helning. Området under budsjettlinjen (A) kalles mulighetsområdet – i dette området kan husholdningen tilpasse seg med innbefattet grense budsjettlinjen. I og med at vi har forutsatt at hele inntekten brukes, forutsetter vi den tilpasning på budsjettlinjen.

Beskriv husholdningens tilpasning av godekvanta. I tillegg til forutsetningene fra A, vil jeg forutsette at husholdningen er nyttemaksimerende - den ønsker å nytte inntekten til den godekombinasjonen som gir størst nytte.

Tilpasningen kan vises grafisk ved hjelp av indifferenskartet og budsjettlinja, ved at budsjettlinja legges inn i samme godeediagram som indifferenslinjene:

Figur IV: viser at den godekombinasjonen, som husholdningen kan anskaffe til den gitte inntekten og som bringer den lengst ut i indifferenskartet, er (X_1^B, X_2^B)

I dette punktet tangerer budsjettlinja en indifferenskurve. Det vil si at den marginale substitusjonsbrøks absoluttverdi er lik prisforholdet i tilpasningspunktet:

$$|s| = \frac{p_1}{p_2}$$

Befinner husholdningen seg i punktet A, (X_1^A, X_2^A) ser vi at den kan nå et høyere nyttenivå ved å redusere X_2 og øke X_1 , tilsvarende kan den i C få økt nyttenivå ved reduksjon i X_1 og økning i X_2 .

Tilpasningen kan også vises analytisk:

$$(1) \quad U = u(X_1, X_2)$$

$$(2) \quad r = p_1 X_1 + p_2 X_2 = D$$

$$(2a) \quad X_2 = \frac{r}{p_2} - \frac{p_1}{p_2} \cdot X_1 = X_2(x_1)$$

Vi kan finne det punkt som gir størst nytte ved å maksimere nyttefunksjonen; etter å ha satt inn $X_2(x_1) = x_2$ (2a) for x_2 :

$$U = u(x_1, x_2(x_1)), \frac{du(x_1, x_2(x_1))}{dx_1} = u'_1 + u'_2 \cdot \frac{dx_2}{dx_1} = 0$$

dx_2/dx_1 finner vi ved å derivere (2a) m.h.p. x_1 :

$$\frac{dx_2}{dx_1} = -\frac{p_1}{p_2}$$

$$\Rightarrow \frac{du(x_1, x_2(x_1))}{dx_1} = u'_1 + u'_2 \left(-\frac{p_1}{p_2}\right) = 0 \\ \Rightarrow \frac{u'_1}{u'_2} = \frac{p_1}{p_2}$$

I tilpasningspunktet (under forutsetning av at $d^2u/dx_1^2 < 0$) vil forholdet mellom grensenytteene være lik prisforholdet. Dette stemmer med det vi fant grafisk da $|s| = u'_1/u'_2$ (se del A) og $|s| = p_1/p_2$. $u'_1/u'_2 = p_1/p_2$ kan skrives som:

$$\frac{u'_1}{u'_2} = \frac{p_1}{p_2}$$

): Grensenytten av siste krone bruktpå vare x_1 er lik grensenytten av siste krone brukt på x_2 .

Hvis $\frac{u'_1}{p_1} > \frac{u'_2}{p_2}$, kunne husholdningen ved å øke tilgangen med 1 krone mer på x_1 og en krone mindre på x_2 , øke sin totalnytte. Overføringer, hvis den fortsatte, ville tilslutt føre til at $u'_1/p_1 = u'_2/p_2$, pga. at grensenytten faller når vi øker tilgangen av et gode.

c.

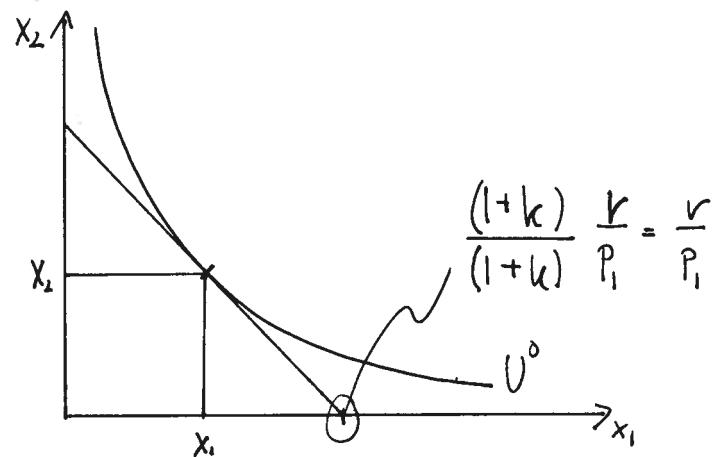
a) Virkningen av enproporsjonal økning i priser og inntekt.

$0 < k < 1$. Vi gir p_1, p_2 og r et tillegg ved at vi ganger hver av dem med $(1+k)$:

$$(1+k)r = (1+k)p_1 \cdot x_1 + (1+k)p_2 \cdot x_2$$

$$\Rightarrow x_2 = \frac{(1+k)r}{(1+k)p_2} - \frac{(1+k)p_1}{(1+k)p_2} \cdot x_1 = \frac{r}{p_2} - \frac{p_1}{p_2} \cdot x_1$$

$$x_1 = \frac{(1+k)r}{(1+k)p_1} - \frac{(1+k)p_2}{(1+k)p_1} \cdot x_2 = \frac{r}{p_1} - \frac{p_2}{p_1} \cdot x_2$$

Ved en proporsjonal endring i priser og inntekt, vil budsjettlinjens skjøringspunkter med h.h.v. x_1 - og x_2 -aksen ikke endres, og helningen som er lik prisforholdet vil heller ikke endres, da både priser og inntekt ble endret i samme takt. En proporsjonal endring i priser og inntekt, vil dermed ikke ha noen innvirkning på husholdningens tilpasning. Den relative verdi av hver enkelt vare er den samme og reallønna er også uendret - kan brukes til anskaffelse av det samme kvantum goder som før.

b) Virkning av økt inntekt ved konstante priser.

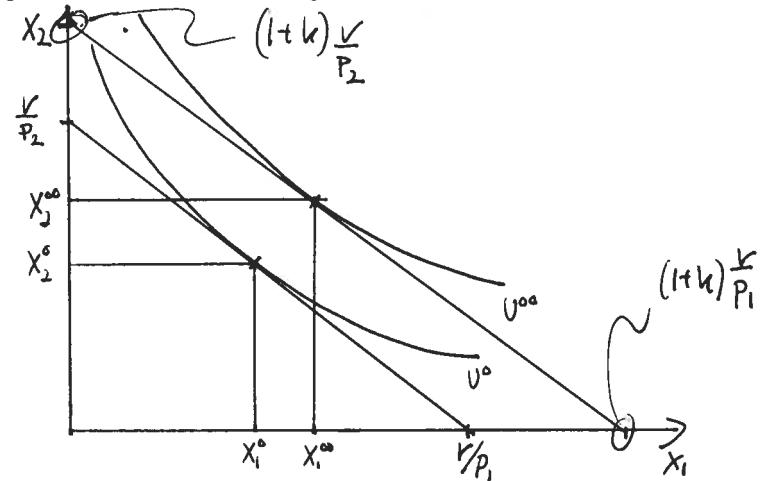
$0 < k < 1$. Multipliser inntekten $m/(1+k)$

$$(1+k)r = p_1 x_1 + p_2 x_2$$

$$x_2 = \frac{(1+k)r}{p_2} - \frac{p_1}{p_2} \cdot x_1, \quad x_1 = \frac{(1+k)r}{p_1} - \frac{p_2}{p_1} \cdot x_2$$

$$\frac{(1+k)r}{p_2} > \frac{r}{p_2}$$

Helningen på budsjettlinjen er den samme, pga. uendrete priser. Skjæringspunktet med h.h.v. x_1 - og x_2 -aksen blir lengre ut på aksene,): hvis den tilpasser seg til å bruke hele inntekten, på bare et gode, kan den anskaffe et større kvantum enn tidligere. Grafisk viser vi dette ved en parallelforskyvning av budsjettlinja, og vi får en inntektsvirkning.

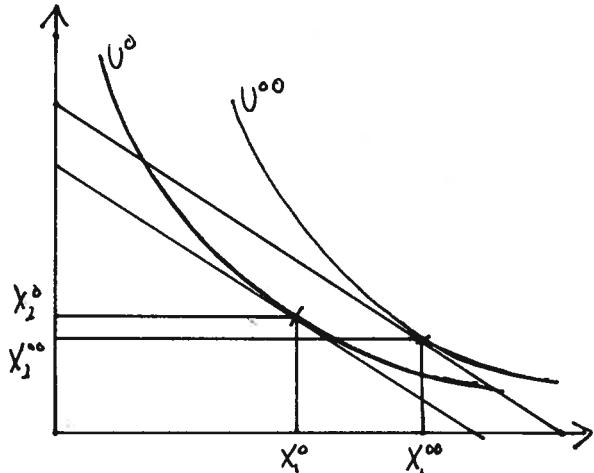

På figur VII ser vi at husholdningen kan tilpasse seg på et høyere nyttenivå enn før. Den nye tilpasninga innebærer et økt kvantum av både x_1 og x_2 . Dette trenger ikke være tilfellet. Når begge to øker, kommer det av at de begge er normale goder, definert ved at etterspørselen etter gode I øker når inntekten øker. Dette er det samme som at de har en positiv inntektselastisitet:

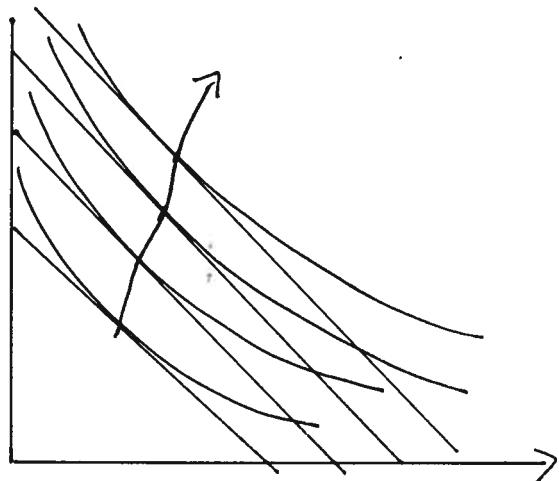
$$E_{ir}^V = \frac{dx_i/x_i}{dr/r} > 0 \quad E_{ir}^V > 0$$

Inntektselastisiteten er definert som den relative endring i kvantum vi får, i forhold til en relativ inntektsendring, eller tilnærmet en %-vis endring i x_i når inntekten øker m/1%.

Et mindreverdig gode er definert som et gode der $E_{ir}^V < 0$, etterspørselen synker når inntekten stiger. I figur VII er x_2 , mindreverdige. Her har en inntektsøkning ført til reduksjon i x_2 og økning i x_1 .

Tegner vi budsjettlinjer for forskjellige inntekter utover i diagrammet, med faste priser og preferansestruktur, får vi en rekke pasningspunkter. En linje som forbinder disse kalles substitumale, og viser de forskjellige tilpasninger vi får for x_1 og x_2 når p_1 , p_2 og U er gitte.

Figur VIII Substitumalen

c) Proporsjonal økning i prisene ved konstant inntekt.

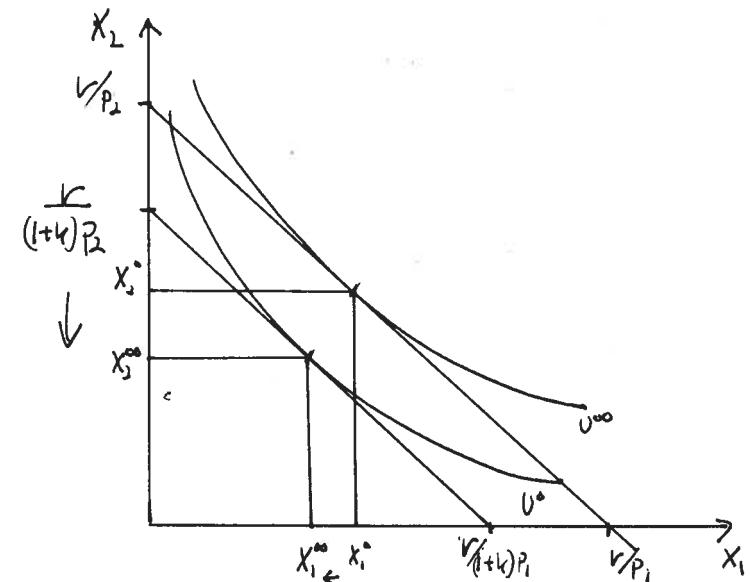
$$0 < k < 1$$

$$r = (1+k)p_1 x_1 + (1+k)p_2 x_2$$

$$x_2 = \frac{r}{p_2(1+k)} - \frac{p_1(1+k)}{p_2(1+k)} \cdot x_1 = \frac{r}{p_2(1+k)} - \frac{p_1}{p_2} \cdot x_1$$

$$x_1 = \frac{r}{p_1(1+k)} - \frac{p_2(1+k)}{p_1(1+k)} \cdot x_2 = \frac{r}{p_1(1+k)} - \frac{p_2}{p_1} \cdot x_2$$

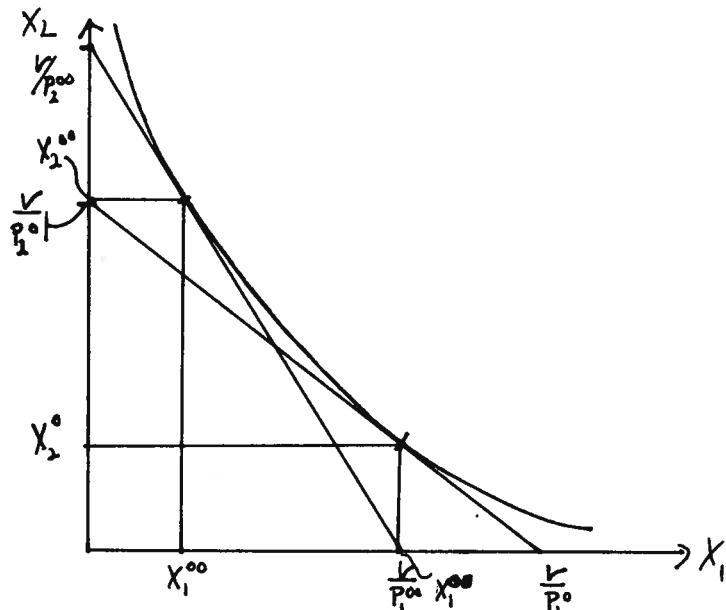
Vi får ingen endring i prisforholdet, men en parallellforskyving innover mot origo av budsjettlinjen. Hvis vi forutsetter at begge godene er normale, vil vi få reduksjon i både x_1 og x_2 .

En proporsjonal endring i prisene med konstant inntekt, gir samme virkning som en inntektsendring, og gir dermed en inntektseffekt. Prisforholdet er det samme, men inntektsens kjøpekraft er redusert pga. prisøkningen.

d) Endring i prisforholdet ved konstant nyttenivå

Hvis p_1 går opp og p_2 ned vil prisforholdet p_1/p_2 stige, vi vil dermed få en brattere budsjettlinje. Det har ikke skjedd noen endring i inntekten, og vi skal tilpasse oss på samme indifferenskurve som før prisendringene. I utgangspunktet tilpasset husholdningen seg i punktet (x_1^0, x_2^0) . Etter at p_1 har steget og p_2 sunket gir tilpasningen (x_1^{oo}, x_2^{oo}) .

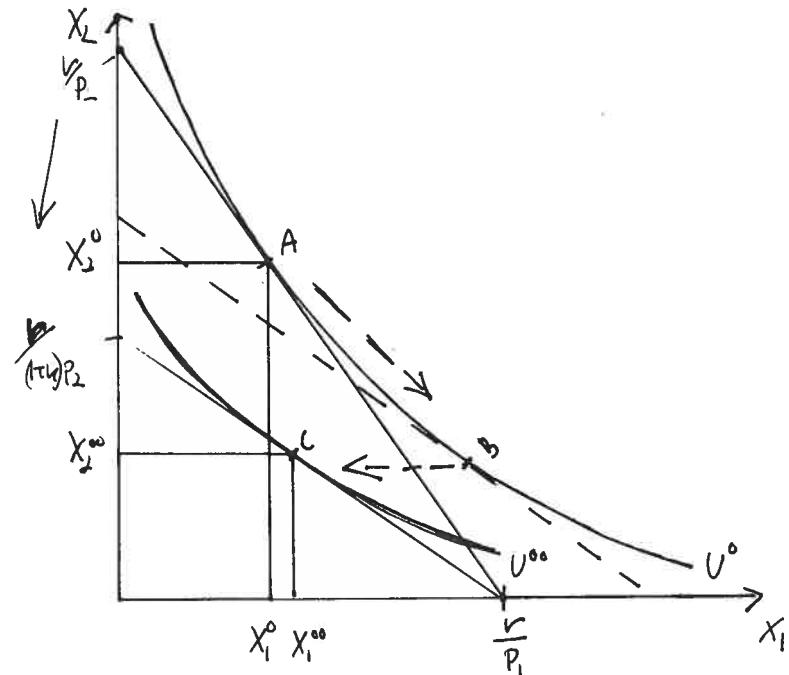
Forbruket har steget for x_2 som er blitt relativt (og absolutt) billigere og sunket for x_1 . Dette betyr at husholdningen har substituert seg bort fra den varen som er blitt relativt dyrere mot den som er blitt relativt billigere, når vi ser på prisforholdet. Dette kalles en substitusjonseffekt.

e) Økning i den ene prisen når inntekten og den andre prisen er konstant.

$$p_2 \text{ går opp: } r = (1+k)p_2 \cdot x_2 + p_1 x_1$$

$$x_1 = \frac{r}{p_1} \cdot \frac{p_2(1+k)}{p_1} \cdot x_2$$

$$x_2 = \frac{r}{(1+k) \cdot p_2} \cdot \frac{p_1}{p_2(1+k) \cdot x_2}$$

Vi får her to virkninger: 1 Prisforholdet mellom de to godene endres, p_2 blir dyrere, og p_1 relativt billigere. Vi får derfor en substitusjonsvirkning bort fra x_2 og mot x_1 . Dette til alltid være tilfelle. 2 I tillegg får vi en inntektsvirkning. I og med at en av prisene har gått opp (p_2), vil vi for enhver kombinasjon (unntatt hele inntekten brukt på x_1) få en nedsatt kjøpekraft av inntekten. For et normalt gode vil dette trekke i retning mindre etterspørsel, og for et mindreverdig gode økt etterspørsel.

I figur XI har vi fått redusert x_2 . Dette vil si at x_2 er enten et normalt gode og inntekts- og substitusjonsvirkning drar i samme retning, eller hvis det er et mindreverdig gode har substitusjonsvirkningen vært større enn inntektsvirkningen.

Vi har fått en økning i x_1 . Hvis x_1 er et normalt gode vil inntekts- og substitusjonsvirkningen dra i hver sin retning. I tilfelle har substitusjonsvirkningen vært størst i figur XI.

I figur XI, er bevegelsen fra A-B substitusjonsvirkninger (endring i prisforh. på samme nyttenivå) og fra B-C inntektsvirkningen (endringen i ettersp. som skyldes en reallønnsnedgang).

Oppgave 2

Vi betrakter markedet for et konsumgode.

- A. Forklar hva som menes med etterspørselskurven for dette markedet og hvordan denne kan utledes.
- B. Vi antar at denne kurven får et positivt skift (i kvantumsretning). Gjør rede for en eller flere mulige årsaker til dette. Hvordan virker skiftet på markedets pris og kvantum?

A. Forklar hva som menes med at etterspørselskurven for et konsumgode og hvordan denne kan utledes.

Etterspørselskurven i dette markedet uttrykker det kquantum som vil bli etterspurt av godet til alternative priser, når pris på andre varer, preferansestruktur og inntekten i samfunnet er gitt. Mener her en gjennomsnittsinntekt. Hvis vi betrakter en husholdning som den minste etterspørselsheten i samfunnet, kan vi tegne en etterspørselskurve som gir sammenhengen etterspurt kquantum og pris for hver enkelt husholdning. Markedets etterspørselskurve framkommer da ved en horisontal summering av disse etterspørselskurvene for husholdningene. Til enhver pris i markedet summerer vi det kquantum etterspørrene ønsker å etterspørre totalt.

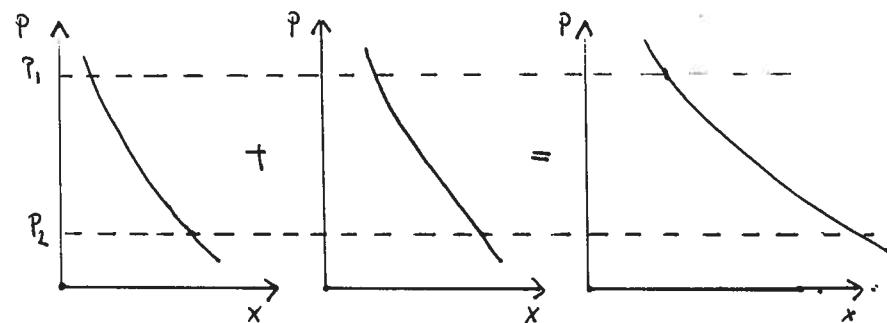

fig. XII

Husholdn. 1

Husholdning 2

Markedets
Etterspørsel

I figur XII er denne summeringen foretatt i et samfunn med bare to husholdninger. I virkeligheten vil vi ha et uttall enkelthusholdningers etterspørselskurver. Markedsetterspørselskurven er flatere enn de individuelle. Hver enkelt etterspørselskurve er avhengig av husholdningens inntekt, preferansestruktur og pris på andre varer. Husholdningene vil reagere forskjellig på endringer i disse forhold. Et gode som er normalt for noen kan være mindreverdig for andre, og en inntektsendring kan slå forskjellig ut på etterspørselen.

Den direkte priselastisiteten for varen vil være den relative endring i etterspurt kquantum i forhold til en relativ inntektsøkning, regnet i et gitt punkt.

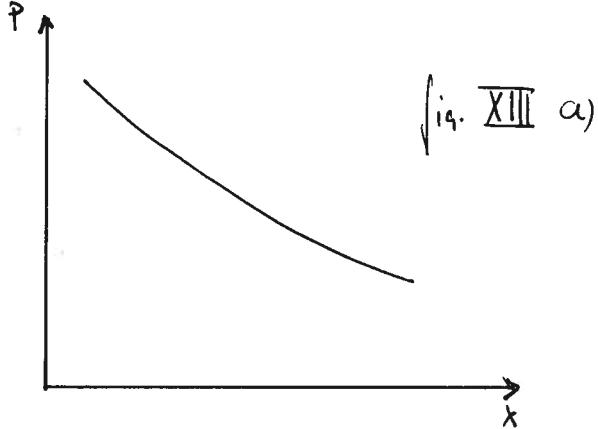
$$\text{Direkte priselastisitet: } e_{11} = \frac{\frac{\Delta x_1}{x_1}}{\frac{\Delta p_1}{p_1}}$$

Denne vil for de aller fleste varer være negativ - en prisøkning vil gi en redusert etterspørsel. Dette er vist ved etterspørselskurvens negative helning. I et spesielt tilfelle er $e_{11} > 0$, dette kalles et Giffenparadoks, og er svært sjeldent. Varen må da være sterkt mindreverdig og ha en stor budsjettdel. (Budsjettdel = $p_1 x_1 / r$) Kurven vilda stige i x-retningen. Vi skiller mellom

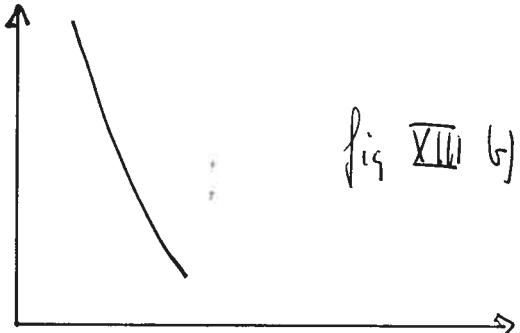
goder som er:

1. elastiske $e_{11} > |1|$
2. uelastiske $e_{11} < |1|$
3. nøytral elastiske $e_{11} = |1|$

Et gode som er priselastisk vil få en relativ større nedgang i etterspørselen enn den relative økning i prisen.

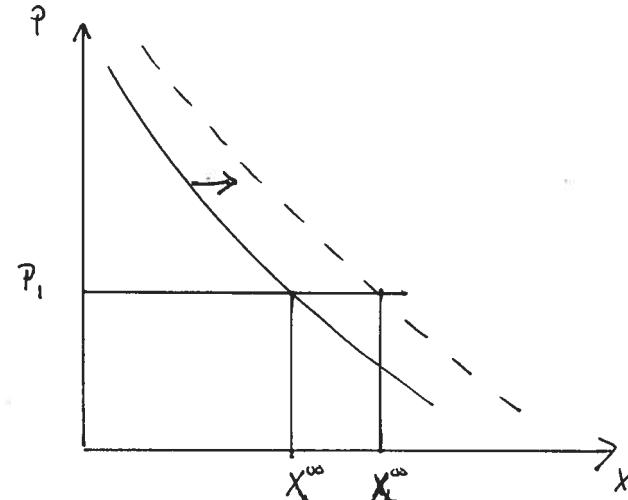

Et uelastisk gode vil få en relativ svakere etterspørselsnedgang enn den relative prisøkningen.

Elastiske goder er ofte typiske luksusgoder, mens uelastiske er nødvendighetsgoder. Et nøytralelastisk gode vil ha en relativ etterspørselsnedgang som er lik den relative prisøkning.

B. Årsaker til et positivt skift i kvantumsretning

I figur XIV har jeg gitt etterspørselskurven et positivt horisontalt skift. Til enhver pris er nå etterspørrene villig til å etterspørre et større kvantum av godet. Til prisen p_1 er etterspørselen økt fra x^o til x^{oo} .

Årsaker til et positivt skift

1. Hvis gjennomsnittsinntekten i samfunnet er steget vil dette gi et positivt skift i etterspørsel for normale goder, med en positiv inntektselastisitet. Hvor stort skiftet vil bli avhenger av elastisitetens størrelse. Selv om markedsetterspørselen har positiv inntektselastisitet, trenger ikke dette være tilfelle for hver enkelt husholdning.
2. En endret inntektsfordeling i samfunnet kan også gi et positivt skift. Hvis godet er mindreverdig for høy inntektsgruppe og normalt for lav inntektsgruppe kan en utjamming av inntektene, slik at inntekten 1) stige for lavinntektsgruppene og 2) øke for høyinntektsgruppene vil 1) gi et positivt skift 2) kan gi et positivt skift. Til enhver pris på varen vil nå etterspørselen være større.
3. Pris på andre varer kan endre seg. Stiger prisen på godet (x_2) som godet vi ser på (x_1) er alternativ i etterspørselen til, vil etterspørselen på godet stige. Krysspriselastisiteten vil være positiv

$$e_{12} = \frac{\frac{sx_1}{x_1}}{\frac{sp_2}{p_2}} > 0$$

Dette betyr at godet (x_1) kan erstatte x_2 i behovsdekningen.

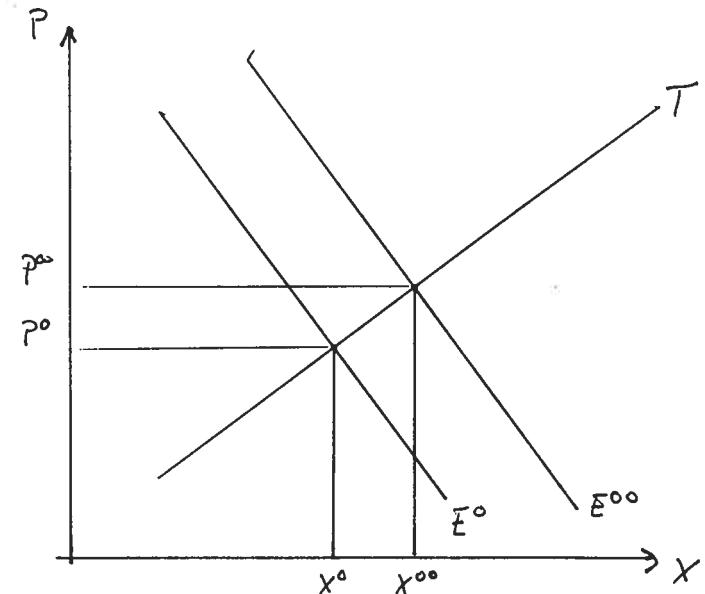
Hvis x_1 er komplementær i etterspørselen til x_2 , vil et prisfall på x_2 føre til økt etterspørsel etter x_1 . Kryssprislastisiteten er da negativ.

4. Etterspørselen etter varen kan også få et positivt skift pga. endrete preferanser. Det har skjedd en relativ oppvurdering av varen. Dette kan skyldes nye motetendenser, nye opplysninger om varen. F.eks. kan myndighetene påvirke etterspørselen etter spesielle varer ved opplysningskampanje om varens sunnhetsverdi.
5. En endret prisforventning kan føre til skift. Hvis folk forventer et pris hopp på en vare, som har hatt relativ stabil pris tidligere, kan de ønske å etterspørre mer i dag, for å unngå å kjøpe den dyrere i morgen. Dette kan gjelde spesielt for mer varige forbruksvarer, møbler, bil etc. og for varer som kan lagres.
6. Etterspørrene kan også bestemme seg for å holde en større beholdning på lager. Dette vil også gi et positivt skift

Hvordan virker skiftet på markedets pris og kvantum.

Jeg vil forutsette at tilbuddet kquantum i markedet er høyere jo høyere prisen er. Vi kan da tegne en stigende tilbudskurve sammen med etterspørselskurven. Markedet vi ser på er et fullkommen konkurransemarked, der både tilbyder og etterspørerer tar prisen i markedet for gitt, og tilpasser sitt kquantum til denne.

For skiftet har vi en likevektspris som klarerer tilbudd og etterspurt kquantum. Denne prisen kan endres ved et skift i en av kurvene.

Til denne nye likevektsituasjonen er både kquantum omsatt, og pris steget. Dette er alltid tilfelle ved et positivt horisontalt etterspørsels-skift. Om virkningen blir størst på pris eller kquantum avhenger av prislastisiteten i tilbuddet. Jo mer uelastisk tilbudskurven er, jo større blir virkning på pris og mindre på kquantum. Jo mer elastisk tilbudskurven er, jo mindre virkning på pris og jo større på kquantum.

Hvorfor mange yngre valgte Personkonto

50000
KR i ungdomslån

Personkonto
gjør det lønnsomt å samle seg

SPAREBANKEN
din nærmeste bank i Oslo og Akershus

FILIAL ULLEVÅL HAGEBY

Kandidaten har disponert eksamenstid og -krefter fornuftig og besvart begge oppgavene (og alle underpunktene). Besvarelsen utmerker seg også ved å være klar og logisk, ikke noe utenomsnak og lite feil.

Analysen i oppgave 1 er basert på figurer og delvis på matematikk. Det viktigste er imidlertid at den verbale forklaringen av hva som skjer (og hvorfor) viser at kandidaten har forstått både det teoretiske modellapparatet og oppgavens problemstillinger. I omtalen av "indifferenskartet" veksler hun mellom å ta utgangspunkt i konsumentens preferansestruktur og en nytteindikatorfunksjon. Det er forsåvidt o.k. Symbolbruken i de tre ulikhetsene som viser rankeringen av ulike godekombinasjoner, er imidlertid uheldig fordi det ser ut som om selve nytteindikatorfunksjonens form endres. Kandidaten viser og forklarer sammenhengen mellom indifferenslinjenes krumming og den marginale substitusjonsbrøk. Bra! Her er det noe smårusk, for eksempel brukes tallverdisymbolet på en forvirret/forvirrende måte. Substitusjonsbrøken s er positiv: $s = u_1'/u_2' > 0$; mens tangentbrattheten er negativ: $dx_2/dx_1 < 0$ langs $u(\cdot) = u^0$ (Samme feilaktige symbolbruk dukker opp i oppgave 2 i drøftingen av den direkte etterspørrelselselastisiteten.)

Analysen av virkningene på tilpasningen av endringer i priser og inntekt er imponerende effektiv og fullstendig. Det er lite å pirke på eller å tilføye.

Besvarelsen av oppgave 2 er kortfattet, men o.k. Under 2A kunne det ha vært vist til den teoretiske analysen i oppgave 1.C.e. I oppgavens del B tar kandidaten opp seks mulige og sentrale årsaker til positivt skift i etterspørrelselskurven (de to siste gir trolig bare midlertidig økning i etterspørseren). Kandidaten viser sin styrke i besvarelsens aller siste setninger: For å svare på oppgavens siste spørsmål er det nemlig viktigere å si noe om tilbuds-elastisiteten enn om etterspørrelselselastisiteten. Det vet kandidaten, men får ikke tid til å utdype det (?)

Hege Torp

KOSTYMERENN

Annegrete & Åse, Studentutvalet

Vintarans store arrangement innan sos.øk. er no under planlegging. Vi vil i god tid gjøre studentar og ansatte ved instituttet merksame på kostymerennet fredag 15.mars, så også deltakarar utanom arrangement-komitén kan liggje i hardtrening i vekene før startskotet.

Første bod for ein sikkar første plass er som vanleg kostymet: Damene i ullstakk og parasoll og dei unge herremenn elegant antrukken i valmelsbukser og mariusgensar, kort sagt: Ingen slipstvang, alt opp til den frie fantasi, men beksaumsstøvlar er nærmest obligatorisk! Liknande påbod publisert seinare.

Laga stiller på ulike vis, det vil seie semestervis, uttakning må de styre med sjølve. Det skulle ikkje lage den heilt store kampendå antal deltakande med omsyn til arrangementsproblem er forholdsvis elastisk. Vi håper sjølvsagt flest mogleg er klar for kampen om dei mest eksklusive premiane, som blir delte ut seinare på kvelden

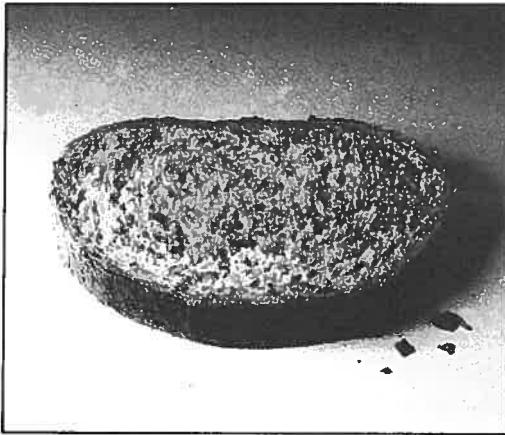
Etappane blir varierte, vi ventar større variasjon enn i Seefeldt, spesielt takka vere gode forslag frå publikum (deg!) Eksempel: Konkurranse for flest mogleg på eit par ski, skøyting i utforkaken og løp med ein ski og to stavær. (Som sosialøkonomar prøver vi også her å utvikle nye metodar, spesielt med tanke på Lillehammer-OL i 1992.) Vi har og planlagt matstasjonar hist og her, og som opptakt til festen seinare på kvelden har vi vurdert drikkestasjonar der deltakarane har fritt valg mellom tran og pils (lik mengde).

Som sagt har vi tanke for ei fastleg avslutning i eit veleigna lokale, her veit vi Frederik har nyttige erfaringar, og vi håpar på ein allianse der.

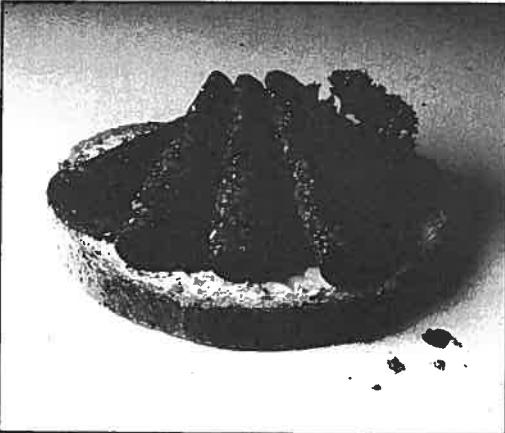
Så langt er alt dette meir eller mindre lause planar, arrangementet er avhengig av massiv oppslutning. Vi ventar no i spenning på gode forslag til opplegg, lag, areina og i det heile: respons.
P:S.: Posthylla i 12-te.

K-konto for ungdom under utdanning

Når det ikke er nok med Lånekassen

-bør du snakke med Kreditkassen

KREDITKASSEN